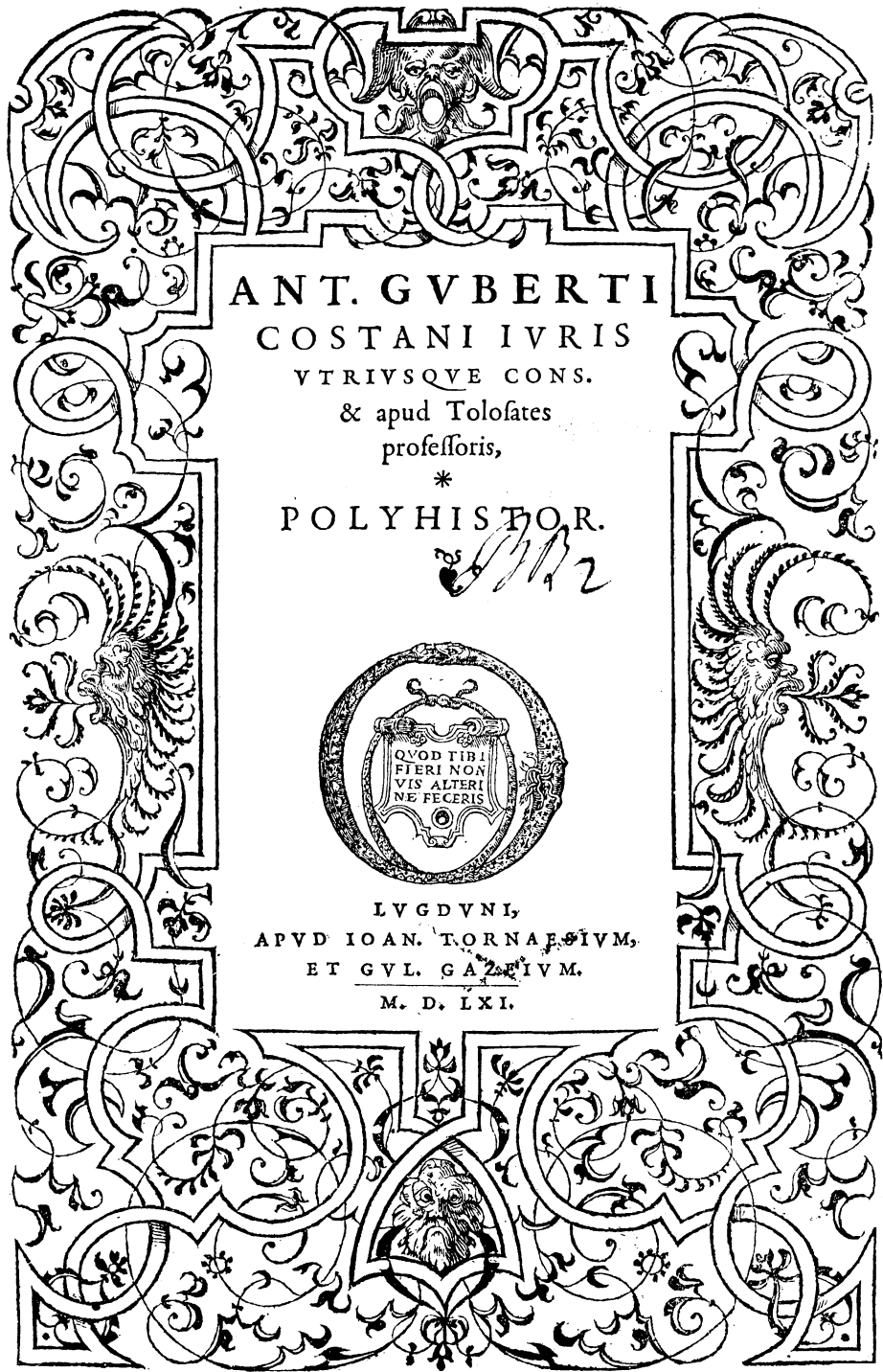

ANT. GVBERTI
 COSTANI IVRIS
 VTRIVSQUE CONS.
 & apud Tolofates
 professoris,
 *
 POLYHISTOR.

M 2

LVGDVNI,
 APVD IOAN. TORNAESIVM,
 ET GVL. GAZIVM.
 M. D. LXI.

Ι. Φ Ε Ρ Ϊ Ο Λ Ο Τ.

Θαύματα πόλλα φέρει θνητῆς πολύκαρπ' ἄρρα·

Πανδερκῆς ἀλι' θαύματα πόλλα βλέπει.

Κοσάνη δ' ἐδὲν ψυχῆς ἐπιδέκτ' μείζον.

Ὅς μὲν ὑπερβάλλει θαύματα πάντα λέγων.

Οβ. β. ΙΙΙ. 886

INDEX CAPITVM.

- De veteribus nudo capite propalam incedentibus, & quibus ex causis id obtegerent: ac de pileo, & eius usu quaedam observatione dignissima.* CAP. I.
- De Glasſto, quod Græcè ἰωάντις, & vulgò Paſtellum dicitur.* CAP. II.
- De vario veterum ſalutationis ritu.* CAP. III.
- De oſculo.* CAP. IIII.
- De miſero quorundam impiorum exitu, qui Chriſtianam perofi ſunt, aut inſectati Religionem.* CAP. V.
- De notis Pauli locus declaratus lib. 37. Digefſt.* CAP. VI.
- Explicata quaedam veteres, & recentes notæ.* CAP. VII.
- De amore, eiusq; remedio, & amantium ſignis.* CAP. VIII.
- De tormentis ſulphureis, quæ vulgò Bombardæ nuncupantur.* CAP. IX.
- De ſuperſœtatione.* CAP. X.
- Quot naſci vno partu poſſint. & hinc explicata l. antiqui.
D. ſi pars hæredit. petat.* CAP. XI.
- Quòd multa eadem vi & aſtione contrarios effectus producant.* CAP. XII.
- Quomodo occurratur ebrietati.* CAP. XIII.
- De pygmæis.* CAP. XIIIII.
- De Salamandra, & quàm grauiter fallantur, qui eam ignibus*

bus absumi negant.

CAP. XV.

Quàm ampla & magnifica fuerit domini apud veteres appellatio.

CAP. XVI.

De mirabili Pentapoleos interitu, eiusq; apparentibus Vestigijs.

CAP. XVII.

De furtis.

CAP. XVIII.

Qui libri Ciceronis interciderint, & quaedam eiusdem auctoris de Consolatione, seu de Luctu minuendo, fragmenta.

CAP. XIX.

De Cometa, qui anno 1556. multos dies emicuit, & rebus postea insecutis.

CAP. XX.

ANTONII GVBERTI
 COSTANI IVRIS·VTRIVSQUE
 CONSVLTI, ET APVD TOLO-
 SATES PROFESSORIS,
 POLYHISTOR.

De veteribus nudo capite propalam incedentibus : & quibus ex causis id obtegerent : ac de pileo & eius vsu quaedam obseruatione dignissima. CAPVT I.

QVOD mihi semper probatum est, nihil veteres Romanos in capite gessisse : licet quibusdam suspectum sit : omnibus tamen probatum iri spero, qui propius subiectos veterum auctorum locos, & quibus nitimur rationes, obseruarint. Suetonius in Iulio, Caluitij deformitatem iniquissime ferre,

Iulius Cesar caluus.

obtrektorum saepe iocis obnoxiam expertus : ideoq; deficientem capillum reuocare à vertice assueuerat : & ex omnibus decretis sibi à Senatu populoq; honoribus non alium aut recepit, aut vsurpauit libentius, quam ius laureæ coronæ perpetuò gestandæ. Et alibi de eodem, In agminibus nonnunquam equo saepius pedibus anteibat capite detecto, seu sol, seu imber esset. Idem auctor de Caligula loquens, Raro, inquit, capillo, ac circa verticem nullo erat. Quare transeunte eo, prospicere ex superiore parte, aut omnino quacunque de causa capram nominare, criminofum & exitiale habebatur. Spartianus scribit Adrianum Imperatorem peragratis omnibus orbis partibus capite nudo, & in summis plerunque imbribus atque frigoribus, in morbum incidisse lethalem.

Ius laureæ coronæ perpetuò gestandæ Cesaris tributum.

Nō licebat trans euntem Caligulam ex superiore parte prospicere.

Hadrianus Imper. nudo capite orbem peragravit.

Herodianus refert Septimum Seuerum sæpe per altissimos montes, hyeme sæua, niuibus cælo ingruentibus, iuisse capite aperto, vt milites ad alacritatem & patientiam laborum cohortaretur. Ergo si orbis domini nudo palam incedebant

Mulieres uelato capite in publicum prodibāt.

vertice, quid de ceteris est coniiciendum? Consueuerant, non inficior, mulieres olim obtecto in publicum capite prodire: ob idq; Sulpitius Gallus vxorem suam dimisit: nimirum quod eam capite aperto foris versatam cognouisset, vt ait Valerius

Cur ueteres nudo capite propalā incederēt.

lib. 6. cap. 3. At viri, inquit in Problematis Plutarchus, vertice nudo palam semper apparebant: vt essent capite validiores ad vitandas æstus frigorisq; iniurias, & vt magis prospera ualitudine fruerentur. Hoc confirmant vetera numismata, in quibus Imperatorum & Consulum icones absque vlllo capitis tegumento visuntur. Sed nec vllum extat apud veteres Latinitatis auctores verbum, quo illud capitis tegmen significetur, quo interdum propalam incedentes, hoc tempore utimur:

Capitis tegumenta.

quamuis passim apud eos hæc capitis ornamenta tegumenta ve reperiantur, diadema, petasus, galerus, capital, reticulum, fascia crinalis, pilea, vitta, mitra, semimitra, crocephali, cuculio, pileus, & alia quædam longè aliud significantia. Et sanè pileus, quo ad exprimendum vulgare capitis tegmen plerumque utimur, insigne olim libertatis fuit. Cum enim serui manumittebantur, raso capite pileum accipiebant. Vnde Persius,

Pileus insigne libertatis.

Hæc mera libertas nobis quam pilea donant.

Et Plautus in Amphitr. *-quod ille faciat Iupiter,*

Vt ego hodie raso capite caluos capiam pileum.

Ad pileum uocare.

Suffragatur Liuius li. 4. Decad. 3. Gracchus (inquit) Volonibus seruis iam manumissis permisit, vt publicè epularentur omnes pileati, aut lana alba velatis capitibus. Hinc illa locutio, Ad pileum vocare, id est, ad libertatem. Suetonius in Tyberio, Primò Præneste, inde Neapolim euasit, seruisq; ad pileum frustra vocatis, in Siciliam profugit. Liuius lib. 4. Decad. 3. Postero die serui ad pileum vocati, ex carcere vincti emissi,

Explicata Luni ca. de Lat. lib. tol. C.

confusaq; omnis multitudo. Iustinianus ideo cauit constitutione de Latina libertate tollenda, vt qui domini funus pileati antecedunt, vel in ipso lectulo stantes cadauer ventilare videntur, si hoc ex voluntate testatoris vel hæredis fiat, perinde ciues Romani illico efficiantur, ac si directò manumissi essent.

Solebant.

Solebant etenim liberti quondam pileos in capite habentes, patronorum lectulos comitari, qui ad summum tres in funebus efferebantur: aut in lectulis stare, ut eorum cadauera ventilarent. Idem ab his factitatum reperio, quos ab hoste Romani liberassent, vel captos deditiorum loco habuissent. Hi enim velut libertate donati, pileos quoque gestabant, & funus auctorum libertatis pileati comitabantur. Livi^{us} lib. 10. Decad. 3. Secutus (inquit) Scipionem triumphantem pileo capiti imposito Q. Terentius Culleo, omniq; deinde vita ut dignum erat, libertatis auctorem coluit. Idem lib. 8. Decad. 4. & Appianus in Mithrid. narrant Q. Terentium Culleonem ante lectum Scipionis Africani in funere pileatum esse, sicut in eius triumpho ierat: quod ab eo in Africa ex hostibus receptus esset. Hac de causa Livi^{us} auctor est lib. 5. Decad. 5. Prusiam Regem Bithyniæ legatis Romanis raso capite pileatum obuiam ire solitum, quod libertum se populi Romani diceret. Aurelius Victor scribit interitu Neronis adeo Romam & cunctas provincias exultasse, ut plebs induta pileis manumissionum, tanquam sæuo exempta domino, triumpharet. Idem factum Appianus narrat interfecto Idibus Martiis Cæsare Dictatore. Atque ideo Brutus, ut Dion refert lib. 47. numismatis, quæ faciebat, suam imaginem cum pileo, & duobus pugionibus impressit, eo, & inscriptione significans patriam à se, & Cassio in libertatem esse vindicatam. Perspicuum est igitur ex his, quæ supra commemorauimus, veteres Romanos cum sudum aut serenum erat, nudo in publicum capite prodiisse. Quod etiam Siciliae Reges obseruasse ex Æliano perspicui licet. Is enim lib. 11. de varia Hist. sic ait, Agathoclem Siciliae Tyrannum aiunt perquam ridiculo, & turpi capite fuisse. Cum enim paulatim defluentibus capillis denudaretur, pudore ductus myrtea corona crinem obtexit, quæ quasi valium erat, & tegmen caluitio. Quin Cicero in Catone maiore, de Masinissa Mauritaniæ Rege, socioq; populi Romani ita scribit, Arbitror te audire, Scipio, hospes tuus Masinissa, quæ fecit hodie nonaginta annos natus, cum ingressus iter pedibus sit, in equum omnino non ascendere, cum equo ex equo non descendere: nullo imbri, nullo frigore adduci, ut capite operto sit. Veteres tamen Romani ob arcendos Solis ardores,

Liberti olim patronorum cadauera pileati comitabantur.

Ab hoste liberati & deditiorum loco habiti pileos gestabant.

Terent. Culleo.

Mortuo Nerone plebs summissis pileis manumissionum.

Brutus suis numismatis pileum cum duobus pugionibus incidit.

Agathocles.

Masinissa.

Quibus ex cau- ardores, vitandas grandines, pruinas, pluuiam, aliámve aëris
 sis ueteres obte- intemperiem, petasum, galerum, aliúdve id genus capitis te-
 gerent capita. gmen fumere consueuerant. Ideò Dion in vita Calig. scribit

Augustus sub incommoda vitaret, non nisi petasatus sub Dio spatiabatur.
 Dio petasatus Domitianus, quemadmodum idem auctor refert, arrepto pi-
 spatiabatur. leo, aut galero post crepusculum popinas inibat, tabernas ef-
 fringere & expilare consueuerat. Sed & aliis de causis veteres

Ritus uenera- At verò apud maiores tanta religionis vis fuit, vt quidam Im-
 tionis Deorum. peratores etiam se ipsos Diis immortalibus capite velato ver-
 bis certis pro Republica deuouerent. Suetonius in Vitellio,
 Idem miri in adulando ingenij. Primus Caium Cæsarem ado-
 rari, vt Deum, instituit, qui reuersus è Syria non aliter eum
 adire ausus est, quàm capite velato. Quintus Curtius lib. 4.
 Alexander non aliàs magis territus, ad vota & preces Aristan-
 drum vocari iubet. Ille in candida veste verbenas manu præ-
 ferens, capite velato præibat preces regis, Ioue, Mineruaq;
 victoriam propitiantis. Tunc quidem sacrificio rite perpetra-
 to, reliquum noctis acquieturus in tabernaculum rediit. Plau-
 tus in Amphitruone,

*Inuocat Deos immortales vt sibi auxilium ferant,
 Manibus puris, capite operto.*

Cur ueteres operto capite facerent, variæ ab antiquis afferuntur rationes,
 operto capite quas hîc subiicere operæpretium fore puto. Virgilius lib. 3.
 Deos uenera- Æneidos suam hac de re sententiam his versibus aperit,
 bantur.

*Quin ubi transmissæ steterint trans æquora classes,
 Et positis aris iam vota in littore solues:
 Purpureo velare comas adopertus amictu,
 Ne qua inter sanctos ignes in honore Deorum
 Hostilis facies occurrat, & omnia turbet.
 Hunc socij morem sacrorum, hunc ipse teneto:
 Hac casti maneant in relligione nepotes.*

Plutarchus id receptum, & obseruatum fuisse scribit Her-
 culis.

culis exemplo, qui dicto oraculi audiens, ne à quoquam internosceretur, Palladium velato capite Troiam detulit: sicq; hostis vitauit periculum. Macrobius autem lib. I. Saturnal. c. 8. Non me latet (inquit) Gellium scribere Senatum decreuisse, vt ædes Saturni fieret, eiq; rei Furnium trib. milit. præfuisse. Habet aram & ante se cœnaculum. Illic Græco ritu capite operto res diuina fit: quia primò à Pelasgis, post ab Hercule ita eam à principio factitatum putant. Vnde intelligimus non semper, nec vbique id apud Latinos fuisse obseruatum. Moris porrò erat, vt liberi capita cooperirent, cùm parentum cadauera efferrentur, vt Plutarchus est auctor. Sed & nocentium obtegebantur capita, cùm mortis pœnam dependebant. Liuus lib. 1. Lex horrendi carminis erat: Duumiri perduellionem iudicent. Si à Duumiris prouocarit, prouocatione certato: si Vincent, caput obnubito, infelici arbori recte suspendito, verberato vel intra pomœrium, vel extra. Hebræi ob indicium doloris & luctus, capita etiam cooperiebant, vt exemplo Amani perspicuum fit Esther cap. 6. Ne quid hoc loco à nobis prætermissum videatur, adscribam quæ de nuptiali operimento non leues auctores prodiderunt. Ælius & Cincius, vt Festus notat, nuptias dictas esse aiunt, quia flamineo caput nubentis obuoluatur, quod antiqui obnubere vocarunt. Varro lib. 1. de ling. Lat. Neptunus (inquit) dictus est, quòd terras & mare obnubit, vt nubes cælum, à nuptu, id est, opertione, vt antiqui, à quo nuptiæ, & nuptus. Plinius lib. 21. cap. 8. Lutei video honorem antiquissimum, in nuptialibus flammeis totum scemini concessum. Et forte pudoris causa cùm in domum mariti virgines deducebantur, capita sua obnubebant. Vnde Rebecca Genes. 24. conspecto eminus Isaac, cui nuptura erat, descendit de monte, & pallio se obtexit.

Hercules uelato capite Palladium Troiam detulit.

Liberi operiebant capita in funere parentum. Nocentes olim capite operto plecebantur.

Operimentum capitis apud Hebræos indicium luctus aut mortis.

Nuptiale operimentum.

Cur nubentes uirgines capita operiant.

De Glasto, quod Græcè ἰστίρις, & vulgò Pastellum dicitur.

C A P. II.

Atria nostra charissima illud præcipuum, & obseruatione dignissimum inter cætera habet, quòd sola ex omnibus orbis partibus glastum efficax ad lanas, pannosq; inficiendos producit. Illud enim

b sic

*Glaſtum Pianta
gini ſimile, aut
potius Cyno=
gloſſo.
Duo Glaſti ge=
nera.*

ſic lanarum, pannorumq; infectus corroborat, vt nunquam elidi, deperiré ve poſſint. Eſt autem Glaſtum herba plantagini ſimilis, vt Dioſcorides ait: aut potius cynogloſſo, quod vulgus pharmacopolarum linguam canis vocat. Cæterum Glaſti duo ſunt genera: vnum cynogloſſo prorsus ſimile, quod cum denſa & hirsuta folia habet, tum facilè terram contrahit: atque ideo minus probum eſſe creditur. Alterum genus præſtantius eſt, habetq; tenues magis ac nitidos caules.

*Quo tempore
ſeratur & col=
ligatur Glaſtū.*

Vtrunque Ianuario menſe ſeritur, ſoletq; Maio primùm legi, & ſingulis deinceps menſibus vſque ad Octobrem: quod plerunque ſepties eo interſtitio fit. Collectum autem in piſtrinū conijcitur huic rei accommodatum, vbi continua truſatilis, dentatæq; molæ conuerſione tandiu illius folia teruntur, quoad lutum & quaſi cœnum quoddam inde cōfectum eſt. Tum verò agglomeratur, ac cùm dies aliquot ita compactum in aprico manſit, vt fluens inde liquor iam abactus videatur, ex eo globos aut paſtillos noſtrates conficiunt, quos in ſuperiori eius piſtrini parte, alióve editiori loco, ſuper tabulatis exſiccandos relinquunt, donec verſatili mola teri poſſint, & in puluerem deduci. Quod cum factum eſt, in occluſo loco, ne quis flatus puluerem diſpergat, ſæpius ventilabris ſubiactatur, & ne nimis incaleſcat, aqua etiam, aut putrido vino aſpergitur. Poſteà verò lanarum infectores illud cortinis immittunt, vt concoquatur, donec immiſſa vellera cæruleum colorem contrahant. Memini Britannos, qui vulgò Angli dicuntur, eūdem colorem olim corporibus induiſſe ſolis caulibus Glaſti. Ita enim Cæſar lib. 5. de Bello Gall. Omnes verò (inquit)

*Glaſtum quo=
modo teratur.*

ſe Britanni Glaſto inficiunt, quod cæruleum efficit colorem: atque hoc horribiliore ſunt in pugna aſpectu: capilloq; ſunt promiſſo, atque omni parte corporis raſa, præter caput & labrum ſuperius. Sed & Britannorum coniuges atque nurus glaſto toto corpore oblitæ, quibuſdam in ſacris nudæ incedebant, Æthiopum colorem imitantes, vt Plinius ſcribit lib. 2. 2. cap. 1. Vnde Propertius,

*Qualem colorẽ
glaſtū efficiat.*

*Nunc etiam infeſtos demens imitare Britannos,
Ludis & externo tincta nitore caput.
Vt natura dedit, ſic omnis recta figura
Turpis Romano Belgicus ore color.*

*Britanni ſe Gla=
ſto inficiebant.*

Belgicus color.

Eodem

Eodem pertinet illud Martialis,

Barbara depictis venit bascanda Britannis.

Cæterum hodie, cum molitum, siccatum, & tandem in puluerem redactum est Glaſtum, ac, vt diximus, ſubiactatum, mulionibus & nauarchis in Aſiam, Africam, & omnes Europæ partes vehendum committitur. vnde magno noſtratum bono eius mercis negociatores maxima compendia faciunt. Et quidem hæc, dum ſæuiſſima peſtis Tolofanos abegiffet, & ruri iucundiſſimo otio frueremur, in noſtro Glaſti piſtrino obiter deſcripſimus anno ſalutis per I E S V M C H R I S T V M mortalibus allatæ ſeſquimileſimo quinquageſimo ſeptimo.

De vario veterum ſalutationis ritu.

C A P . I I I .

Varij apud veteres fuerunt ſalutationis, veneratio- nisq; ritus, quos ſi breuiter & perſpicuè ex proba- tis auctoris deſcripſero, operæpretium factu- rus videor. Solebant itaque priſci honoris ergò ſemita cedere, equo deſcendere, caput adaperire, oſcula im- pertiri, ac ſuis quenque nominibus ſalutare. Seneca in epiſt. Si Conſulem video aut Præto- rem omnia quibus honor haberi ſolet, faciam, equo deſiliam, caput adaperiam, ſemita ce- dam. Dion lib. 45. hiſtor. Rom. Seruilius Iſauricus quòd ſibi pedibus ingredienti quidam equo inſidens obuiam factus, equo non deſiliſſet, ſed rectà præteruectus eſſet: vbi eum for- tè in iudicio vadimonium habentem agnouit, rem antea actam iudicibus expoſuit: qui mox rei indignitate ita commoti ſunt, vt eius admiſſi inſimulatum indi- cta cauſa damnarint. Quintus Curtius lib. 9. Cænus auſus eſt, inquit, cunctantibus cæ- teris propius tribunal accedere, ſignificās ſe loqui velle: quem vt videre milites deſtrahentem galeam capiti (ita enim Regem alloqui mos eſt) hortari cœperunt, vt in cauſam exercitus age- ret. Plutarchus in Problem. ſcribit, ideo magiſtratibus; alijsq; honoratoribus veteres diſcooperuiſſe caput, vt res omnes ſalu- tantium illis patere ſignificaretur. Xenophon in oratione de Ageſilai laudibus ſcribit, Perſas conſueuiſſe deoſculari eos, quos honore proſequebantur. Sed Herodotus rem planius exponit lib. 1. Apud Perſas (inquit) ſi pares in via obuij ſiant,

Seruilius Iſauricus.

Pœna non deſi- lientis equo cõ- occurrebat ma- giſtratus.

Cur ſalutando caput diſcoope- riamus.

Perſæ honoris cauſa oſculum exhibent.

salutationis loco, mutuò sese osculantur. Quod si alter paulò humilior sit, genua alterius osculatur : sin multo inferior, prostratus adorat. Ideo Numidiæ Reges, ne in summo honoris fastigio positi, rem humilem, & abiectam vsurpare viderentur, nulli mortalium osculum ferebant, quemadmodum Valerius refert. Quantum verò honoris osculatione Romani tribui putant, ex eo apparet, quod de Amphilochio Iconij episcopo Theodorus lib. 5. cap. 16. ad hunc modum scribit, Ad

Quomodo Amphilochius Theodosio suasit, ut Arrianorum concilia prohiberentur.

Theodosium accessit Amphilochius supplicans, vt Arrianorum cœtus ex urbibus eijcerentur. quod Imperator, tanquam nimis durum, admittere noluit. Tum itaque sapientissimus Amphilochius siluit, ac memorabile excogitauit artificium. Ingressus itaque post aliquot dies in regiam, conspiciatq; adstantem Imperatori filium Arcadium, qui Imperator paulò ante fuerat designatus, ipsum quidem Imperatorem de more salutaui, filio autem nullum prorsus honorem detulit. Id factū obliuione Imperator ratus, ad filium iubet Amphilochium accedere, & illum osculari. Cui Amphilochius satis respondit esse, quòd ipsi honorem detulisset. Ægrè admodum id tulit Imperator, ac iniuriam filio illatam sibi factam interpretaba-

Amphilochij mirabile artificium.

tur. Tum itaque Amphilochius propositum suum patefecit, & cum clamore, Tam (inquit) molestè fers, ô Imperator, filij tui contemptum, tamq; succenses vehementer contumeliosis erga illum? persuadeas igitur tibi omnipotentem quoq; Deum odisse blasphematores vnigeniti filij sui, eoq; velut ingratos erga seruatorem suum meritò abominari. His intellectis, cum admiratione dictorum, factorumq; legem confestim tulit Imperator, qua cœtus Arrianorum prohibebantur. Sed quoniam apud veteres Romanos varij quondam fuerunt osculationis ritus, atque rationes, vt rem omnem enodatus explicem, de osculatione, amplexu, & veneratione manus, genu, & pedum singulatim agendum est, & veterum scriptorum loci subiiciendi. Sic enim istiusmodi obseruationum causa & origo facile innotescunt. Plutarchus in Catone, Cùm milites

Theodosius cœtus Arrianorum prohibuit.

Vestes sternere honoris causa. Osculatio manuum.

(inquit) Catonis Uticensis abutum molestè admodum ferrent: tum his locis vestes strauerūt, quibus ipse pedibus iturus erat: eiusq; manus osculati sunt. quod genus honoris non nisi Imperatoribus, idq; perpaucis, eo tempore tribuebatur. Pinius

lib.

lib. 11. cap. 45. Inest & in aliis partibus quædam Religio: sicut dextra oculis auersa appetitur, in fide porrigitur. Idem lib. 28. cap. 2. In adorando dextram ad osculum referimus, totumq; corpus circumagimus. Suetonius in Caligula, de Cassio Cherea loquens, Quem Caius, inquit, seniore[m] iam & mollem & effœminatũ denotare omni probro consueuerat: & modò signum petenti Priapum aut Venerem dare, modò ex aliqua causa agenti gratias, osculandam manum offerre, formatam commotamq; in obscœnum modum. Ioseph. de bello Iudaic. lib. 1. cap. 20. Antipater cùm Herodem salutaturus aduenisset, eiusq; manus osculari & genu amplecti voluisset, repulit eum Rex dicens, Tam grauium admissorum reum ad hanc salutationem admitti non debere. Nicephorus Callistus lib. 13. cap. 6. Theodorit. lib. 5. cap. 33. & Histor. Tripart. lib. 10. cap. 6. Gainas Arrianus, cùm discessionem à Constantino fecisset, nec quisquam auderet ad eum orator ire, Ioannes Chrysofomus legationem suscepit. Itaque quamuis Gainas hostis & barbarus esset, honoris tamen causa longius Chrysofomo obuiam progressus est, eiusq; dextram oculis admouit, ac liberos suos eius genua osculari præcepit. Appianus Alexandrinus lib. 2. Belli ciuilis interitum Iulij Cæsaris enarrans, Læna, inquit, paulò ante Cassium allocuta, instantius quædam obuiò Cæsari dicebat. Cuius rei obseruatio & mora adeò terruit coniuratos, vt se inuicem intuentes priusquam deprehenderentur, meditatũ facinus aggredi & peragere vellent. Sed cùm longius sermo produceretur, substiterunt, rati quidpiam potius Lænam deprecari, quàm nuntiare: ac cum Cæsaris genua vltro amplecteretur, magis assumpserunt animos. Osculatione pedum ita veteres vsi sunt, vt ea solũ principes viros impertirent. Seneca lib. 2. de Benefic. cap. 7. Cæsar dedit vitam Pompeio Pœno, si dat, qui non aufert. Deinde absoluto & agenti gratias porrexit ad osculandum sinistram pedem. Solebant etiam veteres honoris ergò aduenientibus assurgere. Cuius obseruationis contemptus partim Cæsari exitio fuit. Eutropius lib. 6. Cùm ergo Cæsar, inquit, & honores ex sua voluntate præstaret, qui populo antea deferebatur, nec Senatui ad se venienti assurgeret, aliaq; regia ac penè tyrannica faceret, coniuratum est in eum

Dextra osculis appetitur.

Cassius Cherea

Osculatio manus & genua amplexio.

Gainam nemo audebat conuenire.

Chrysofomus.

Collocutio Lænae cõiuratos terruit.

Osculatio pedũ

à l.x. amplius Senatoribus equitibusque Romanis, tandem vigintitribus vulneribus confossus est. Porrò obuij quoties nomina succurrebant vicissim suis se nominibus salutabant, vt Seneca lib. i. Epist. scribit. Itaque cùm Hippocrates rogatu Abderitarum, ad Democritum profectus fuisset, vt qua eum laborare insania ob frequentem risum Abderitæ credebant, sua industria liberaret: Hippocrates Democritum nomine compellauit. Democritus verò, quòd Hippocratem de facie non nossèt, hospitem salutando nuncupauit: atque ideo pudore suffusus, Te, inquit, quo nomine vocabimus? Ignorantia enim tui nominis effecit, vt te hospitem appellarem: tum alter nomen suum indicauit. Quod & ipse Hippocrates quadam ad Damagetum epistola scripsit. Hoc in salutandis etiam Imperatoribus vsurpatum fuisse reperiò: nam Lampridius in Alexandro, Salutabantur (inquit) nomine, hoc est, Aue Alexander.

*Imperatores no-
mine salutabã-
tur.*

De osculo.

C A P. IIII.

Admonet superior osculorum mentio, vt de illis vberius hoc capite dicamus. Sciendum est igitur auctore Plutarcho in Probl. in lib. de Clariss. mulier. & in vita Romuli, vsum osculorum, qui apud Romanos fuit, à Troianis mulieribus cœpisse. Ille enim capta & euerfa Troia, post longam nauigationem, longi erroris pertaxæ, naues ad littus Italiæ cùm incendissent, ob idq; iracundiam virorum formidarent, obuiam eis processerunt: ac osculando tam viros, quàm parentes infueto humanitatis genere illorum iracundiam placarunt. Vnde factum est, vt propinqui & mulieres & necessarios suos amplexi frontem oscularentur. Aliunde osculorum rationem ducit Athenæus libr. i o. Dipnosoph. cap. 23. Cum Crotoniatum ingressus fuisset Hercules, mulier, quæ paulò ante dolium vini clam aperuerat, à marito petiit, vt in gratiam peregrini dolium aperiret. Quod cùm illi placuisset, Hercules præ foribus hæc omnia obseruans, obnixè cum rogauit, vt dolium inuiferet, quod postea repertum est iapideum. Quamobrem ex eo tempore vino vti turpe mulieribus fuit: ac vt sobriæ & abstemiæ.

*Vsus osculorum
à Troianis ma-
nauit.*

*Viri osculatio-
nibus placati.*

*Vini usus muli-
eribus interditi-
us.*

abstemiæ probarentur, eas cognati osculari solebant, quemadmodum Plinius scribit libr. 14. cap. 13. Arnobius libr. 2. aduersus gentes. Plutarchus in Probl. & Gellius lib. 10. ca. 23. Vnde Tertul. Apologetici cap. 6. Sub Romulo, inquit, quæ vinum attigerat, impunè à Mecenio marito trucidata est. Idcirco & oscula propinquis offerre necesse erat, vt spiritu iudicarentur. Alia osculorum à Plutarcho cõmemoratur ratio, nempe quòd cum nuptiis cognatorũ & affinium interdictum esset, illud comitatis genus, tanquam cognationis signum remansit. Sed qualis sit cunque osculorum apud Romanos origo, illud sine cunctatione recipiendum est, oscula apud eos amoris & cuiusdam necessitudinis symbolum fuisse: adeò vt etiam dignatione maiores illud minoribus præberent. Dion lib. 59. de C. Caligula loquens, Aliquãdo, inquit, serico vestitu aut triumphali ornatu inter populum versabatur, paucos osculabatur, plerisque Senatorum manũ tantum aut pedem adorandum porrigebat. Quibus autè id amicitiaẽ ab eo oblatum fuisset, ij in Senatu gratias ei agebant: cum quotidie eum saluatoribus oscula dare viderent. Tranquillus in vita eiusdem, Marcum, inquit, Nestorem Pantomimum etiam inter spectacula osculabatur. Idem auctor in Nerone ostendit moris fuisse principibus Romanis, vt cum peregrè proficiscerẽtur, vel redirent, quenque Senatorum oscularentur. sic enim ait: Multas nec dubias significationes sæpe iecit, nec reliquis quidem se parfurum Senatoribus, eumq; ordinem sublaturum quandoque è Republica, ac prouincias & exercitus equitibus Romanis ac libertis permissurum. Certè neque adueniens neq; proficiscens quenquam osculo impertiuit, ac ne resalutatione quidem. Interdum tamen apud Romanos osculatio tanquam nefarium facinus vindicata est: quòd pro tempore & loco res lasciuior, quàm par sit, cordatis hominibus videretur. Itaque Cato Cenforius, auctore in eius vita Plutarcho, Manlium virum clarissimũ consulem designatum è senatu mouit, quòd interdum præsentem suã osculatus esset vxorem. Qui in Valerius refert Meuium quendam ciuem Romanum in libertum animaduertisse, quòd filiaẽ suã nubilis iam ætatis osculum dedisset. Tranquillus scribit Tiberium Cæsarem quotidianas osculationes edicto prohibuisse. credo quòd multi ad lasciuiam

Impunè mulier trucidata, quæ uinum biberat.

Caligula paucos osculabatur, plerisque manum aut pedem adorandum porrigebat.

Cæsares peregre abeuntes aut redeuntes quenq; Senatorũ osculabatur.

Osculatio uti res lasciuior interdum uindicata

Manlius senatu motus propter osculationem.

Edictum Tiberij de osculis.

Osculum indicium amoris.

lasciuiam illis abuterentur. Apud Hebræos osculationem symbolum quoddam propensæ beneuolentiæ & necessitudinis fuisse ex multis locis sacrorum Bibliorum compertum habemus. Geneseos cap. 29. Vt primùm Jacob Rachalem cognatam suam agnouit, osculatus est eam: quæ mox patri suo nuntiauit, adesse Jacob filium tororis eius. Is autem confestim Jacob obuiam venit, complexusq; eum, ac in oscula ruens, duxit in domum suam. Exodi 18. Moses egressus in occursum cognati sui Ietri, adorauit, & osculatus est eum. Actor. cap. 20. Magnus fletus coortus est omnium, & ruentes in collum Pauli osculabatur eum, dolentes maximè ob sermonem, quem dixerat, quod amplius eum non viderent. Et Paulus in posteriore ad Corinthios epistola, Salutate, inquit, vos inuicem osculo sancto. Nec frustra adiecit sancto, sed ut osculationes libidinum secluderet. Sunt itaque à Christianis dein usurpata oscula, tanquam symbola pacis, concordiæ, amoris, & necessitudinis, quæ inter eos intercedebat. Clemens Alexandrinus lib. 7. disposuit. suarum, Quoniam, inquit, & is qui obtulerat eum iudici, Iacobum scilicet, motus etiam ipse confessus est se esse Christianum. Ducti sunt ambo pariter ad supplicium, & cum ducerentur in via rogauit Iacobum dare sibi remissionem (ita locum Clementis interpretatur Ruffinus.) At ille parumper deliberans, Pax tibi, inquit, & osculatus est eum. Sicq; ambo capite plexi sunt. quod & Eusebius refert libr. 2. histor. Eccl. cap. 9. Tertullianus in lib. de Oratione, Alia iam inualuit consuetudo, ieiunantes habita oratione cum fratribus subtrahunt osculum pacis, quod est signaculum orationis. Idem lib. 2. ad vxorem, de marito Gentili & vxore Christiana loquens, Quis, inquit, in carcerem ad osculanda vincula martyris vxorem reptare patietur? Iam verò alicui fratrum ad osculandum conuenire? aquam sanctorum pedibus offerre? Hinc perspicuum est veteres Christianos ita obseruasse & coluisse martyres, ut etiam eorum vincula oscularentur. Neque verò in vinculis solum hunc ritum usurparunt, sed & in vasis æreis vel argenteis, quibus diuorum martyrum reliquiæ continebantur. Prudentius poëta Christianus in lib. *πρὸς σερφκωνῶν*, de beato Hippolyto loquens & eius ara,

Osculationes à Christianis usurpatae.

Iacobi Apostoli martyrium.

Mulier Christiana impio nubere non debet.

*Ipsa illas animæ exuuias, quæ continet intus
 Aedicula argento fulgurat ex solido.
 Præfixit tabulas diues manus æquore læui,
 Candentes recauum quale nitet speculum.
 Nec Parijs contenta aditus obducere saxis,
 Addidit ornando clara talenta operi.
 Mane salutatum concurritur : omnis adorat
 Pubes, eunt, redeunt, solis adusq; obitum.
 Conglobat in cuneum Latios simul, & peregrinos
 Permissim populos, religionis amor.
 Oscula perspicuo figunt impressa metallo
 Balsama diffundunt, fletibus ora rigant.
 Iam cum se renouat decursis mensibus annus,
 Natalemq; diem passio festa refert:
 Quanta putas studijs certantibus agmina cogi,
 Quæ ue celebrando vota coire Deo?
 Vrbs Augusta suos vomit effunditq; Quirites,
 Vna & Patritios ambitione pari.
 Confundit plebeia phalanx vmbonibus æquis,
 Discrimen procerum, præcipitante fide.
 Nec minus Albanis acies se candida portis
 Explicat, & longis ducitur ordinibus.*

*De misero quorundam impiorum exitu, qui Christianam
 perosi sunt aut infectati religionem.* CAP. V.

Vam miserè multi perierint, qui Christo aduer-
 sati sunt, & Christianam pietatem ferro aut con-
 uiciis infectati, subiecta exuariis auctoribus exem-
 pla abundè patefacient. Florens Tertullianus in
 libro, quem ad Scapulam præsidem Carthaginiensem scripsit,
 Possumus, inquit, exitus quorundã præsidum tibi proponere,
 qui in fine vitæ suæ recordati sunt deliquisse, quod vexassent
 Christianos. Vigellius Saturninus, qui primus hic gladium in
 nos egit, lumina amisit. Claudius Herminianus in Cappado-
 cia, cum indignè ferens vxorem suam ad hanc sectam trans-
 isse, Christianos crudeliter tractasset, solusq; in prætorio suo
 vastatus peste cum viuis vermibus ebullisset, nemo sciat, aie-

*vigellius Chri-
 stianorū inter-
 fector iusum a-
 misit.*

*Calamitas Clau-
 dij Christiano-
 rum osoris.*

c bat,

bat, ne sciant Christiani. Postea cognito errore suo, quòd tormentis quosdam à proposito suo excidisse fecisset, penè Christianus decessit. Sed qui videntur impune tulisse, venient in diem diuini iudicij. Tibi quoq; optamus admonitionem solam fuisse, quòd cum Adrumeticum Manilium ad bestias damnasset, & statim hæc vexatio subsecuta est, & nunc ex eadem causâ interpellatio sanguinis. Sed memento de cætero. Non te terremus, qui nec timemus: sed velim vt omnes facere possimus monendo, *μὴ θεομαχῆν*. hæc Tertullianus. Miser admodum ac probrosus fuit interitus teterrimi & scelestissimi hostis verè pietatis ac religionis Arrij, vt perspicui licet ex Theodorito lib. 1. Eccl. histor. cap. 14. ex Socrate apud Casiodorum lib. 3. histor. Tripart. cap. 10. & ex Ruffino lib. 10. cap. 13. Cùm enim post decretum œcumenicę synodi Nicenę, quę celebrata est anno salutis 327. denuò scelerosus ille Arrius erumperet, & falsa sua dogmata vafre, scelestè, ac impiè exereret, tum Eusebij Nicomedensis eiusq; sectatorum præsidio munitus, tum iussu, nedum assentatione Imperatoris, fretus, cui captioso & fallaci verborum commento faciliè persuaserat, se subscribere Niceni concilij decretis: Alexander Constantinopoleos vrbis episcopus iure ei restitit, dicens inuentorem hæreseos in ecclesiam recipi non oportere, præsertim aduersus œcumenicę synodi decretum. Sed cùm Eusebiani, qui Arrium & eius dogmata tuebantur, postredie Arrium in communitate ecclesię futurum affirmarent, Alexander videns piorum causam periclitari, hoc vsus est perfugio: ingressus est ædem sacram, ac manus ad Deum ex animo sustulit, totam noctem pronus iacens, & causam ecclesię Deo commendans, quem obnixè cum lachrymis deprecabatur, vt si futurus erat in communitate ecclesię Arrius, dimitteret seruum suum, neque perderet iustum cum impio. Aliter intueretur Eusebianorū verba, neque traderet in vastationem & probrum hæreditatem suam, sed Arrium è medio tolleret: ne eo introeunte in ædem sacram, eius quoque secta recipi videretur. Hæc precatus Alexander, mœstus discessit. Cæterum eum illuxisset dies, Eusebius velut hæretici belli signifer, in ædes Arrij concedit, eumq; properè ad basilicam sequi iubet, protestatus, Alexandrum ni præsens adquiesceret, ab ea

expul

Historia Arrij.

Nicena synodus

Alexander Constant. episcopus

*Optimum per-
fugium.*

expulsum iri. Igitur cum omnes summo eius rei videndæ desiderio tenerentur, Arrius magna hominum comitante ceterua ad templum proficiscitur: ac interim angore conscientia fraudisq; cruciatu agitatus, ac territus in profluuium ventris incidit, quo cum vehementer premeretur, in foricas secessit, quæ pone forum Constantini erant: vbi cum federet, intestina eius necnon viscera omnia in foricæ cuniculum defluerunt: sicq; scedè exanimatus interiit. Quod vt molestum impiis fuit, ita piis gratum, qui concordēs adorauerunt & magnificauerunt Deum: non quòd illum mortuum esse lætarentur, sed quòd iudex fuisset inter minas Eusebianorum & preces Alexandri damnata Arriana secta: quandoquidem indignam esse constaret, quæ in ecclesia Dei reciperetur. Succurrit non minus memorabile Iuliani exemplum, qui Iuliani Imperatoris auunculus fuit. Is, quemadmodum Nicephorus scribit lib. 10. cap. 29. Theodoritus lib. 3. cap. 13. & Socrates apud Casiodorum libr. 6. historię tripart. Sacra ornamenta Antiochenæ ecclesiæ & simpula, quibus in sacris prohibant sacrificuli, contemptu Christianæ religionis in terram decussit, & in Christum redemptorem nostrum impiè & scelerè debacchatus est. Quod admissum hæc diuinitus consecuta est vltio. Mox enim difficili & incognito morbo correptus ita afflictus dies quadraginta iacuit, vt neque loqueretur, neque sentiret quicquam. Posthac verenda eius & loca finitima tantam contraxerunt putredinem, vt vermes procreati sint, qui nullis quoad vixit, abigi medicamentis poterunt. Felix imperialium thesaurorum curator, quia eiusdem sceleris conscius fuerat, & conspectis tanti pretij vasis, talia iocans dixerat, Ecce quibus vasis Mariæ filius diuina re peragenda colitur: eodem die simul animum cum sanguine emisit. Ob simile admissum Espidius imperatoriæ domus præfectus misera morte interiit. vt iidem auctores memoriæ traderunt, Iulianus Augustus, qui post agnitam Christianam religionem & verum Dei cultum in idololatriam prolapsus est, & Christi sectatores mirum in modum exercuit, dignam antea vita oppetiit mortem. Ei enim cum in Persia esset, mirabiliter inflicto est siue ab angelo, siue ab homine vulnus, quo accepto despondens animum, manum suam sanguine

Miser Arrij interitus.

Sceleratum factum Iuliani.

Iuliani auunculi calamitosa mors.

Felicitis thesaurorum curatoris & Christi irrisoris interitus.

Iulianus imper. Christianorum ofor.

Iulianus imper. vulnere mirabiliter inflicto exanimatus.

impleuit, & sparſo illo in aëra dixit, Vicisti, Galilæe, vicisti? saturare Nazarene. significans Christum, cui antea infestus fuerat, victoriam reportasse. Ita erat scelestus ille vir, & Christianæ pietatis osor animo consternatus, quemadmodum Theodoritus narrat lib. 3. cap. 25. & Nicephorus lib. 10. cap. 34. & 35. In Africa, vt Paulus Diaconus & Nicephorus scribunt, dum Arrianus quidam Olympius nomine, corpus aquis balnearibus abluens, indigna quædam & blasphemata de sanctæ trinitatis fide verba euomeret, veniente desuper diuinitus igneo iaculo propalam combustus est. Sed & Anastasius Imperator, qui Eutythiana hæresi delibutus erat, cum quosdam pios Episcopos, à quibus ad veram pietatem incitabatur, non sine contumelia eiecisset, anno Imperij sui 27. ictu fulminis periit.

Diuina cuiusdã
Arriani uindicta.

De notis Pauli locus declaratus lib. 37. Digest. Tit. de bonorum poss.

C A P. VI.

Notas, literas non esse Pedius lib. 25. ad edictum scribit, eiq; assensus est Paulus lib. 37. Digest. tit. de bonorum poss. Atqui perperam hoc prodidisse videntur, cum notæ sint singulariæ literæ sine coagmentis syllabarum, quemadmodum Gellius de notis Cæsaris ait. Is enim, vt Tranquillus refert, si qua occultius perferenda erant, per notas scripsit, id est, sic structo literarum ordine, vt nullum verbum effici posset: quæ si quis inuestigare & persequi velit, quartam elementorum literam, id est, d, pro a, & perinde reliquas cõmutet. Pro x, etiam duplex a, posuit. Dion auctor est lib. 55. Mæcenatem primum quasdam notas inuenisse ad celeriter scribendum, easq; per Aquilam libertum euulgasse. Festus scribit notas esse binas aut singulas literas. Eo autem scribendi genere quondam vsi sunt, & adhuc vtuntur; quò facilius cuncta excipiant, commentarienses, actuarij, scribæ, exceptores, amanuenses, & à notis dicti notarij. Seneca lib. 14. Epistol. Quid verborum notas, quibus citata excipitur oratio, & celeritatem linguæ manus sequitur. Suetonius in Tito, E pluribus, inquit, comperi, notis quoque excipere velocissime solitum, cum amanuensibus suis

Vtrum nota
sint literæ.

Cæsar res occultas
notis scripsit

Mæcenas quasdam
notas inuenit.

Notarij à notis
dicti.

fuis per ludum, iocumq; certantē. Ammianus Marcell. lib. 14. Ei assistebant hincinde Notarij, quid quæsitum esset, quidve responsum, cursim ad Cæsarem perferentes. Modestinus Digest. ex quibus cau. maior. cap. 33. Eos, qui notis scribunt acta Præsidentum, Reipublicæ causa abesse certum est. Paulus D. de milit. test. Lucius Titius miles notario suo testamentum notis dictavit, & antequam perscriberetur, vita defunctus est. quæro an hæc dictatio valere possit? Respondi, militibus quomodo velint, & quomodo possint, testamentum facere concessum esse. Aufonius Epistolarum lib. in Notarium in scribendo velocissimum,

*Puer notarum præpetum
Solers minister aduola:
Bipatens pugillar expedi,
Cui multa fandi copia
Punctis peracta singulis,
Ut una vox absolvitur.*

Quintilianus lib. 11. cap. 2. habeamus, ut qui notis scribunt, certas imagines omnium & loca scilicet infinita, per quæ verba, quæ sunt in quinque contra Verrem secundæ actionis libris, explicantur. Huiusmodi notis descriptum Homeri poema nucis putamine inclusum fuit, tempore Ciceronis, ut Solumus refert. Ut igitur Pedij sententiam tueamur, obseruandum est, notas signa esse, quibus compendio scribitur. Nec interest utrum literæ sint, an alia signa. Cùm enim syllabæ non sint, nec integræ voces, sed singulæ tantùm, aut binæ literæ, quæ tunc ordinem suum, naturamq; non seruant, rectè Pedius scripsit notas literas non esse. Iam enim literarum officio non funguntur, sed signorum. *σημεία*, inquit in Catone Plutarchus, *ἐν μικροῖς, ἐν βραχέσι τύποις πολλῶν ἡραμμάτων δύναμις ἔχοντα*. ut merito Iustinianus cauerit in procemio Digestorum, & in Codice, tit. de veteri iure enucleando, nomina prudentum, & titulos, & librorum numeros per consequentiam literarum, non per signa, vel figla, ut quidam legunt, manifestari, quò scilicet facilius legerentur, minusq; exposita forent, correctorum dicam, an corruptorum libidini, varietatiq; interpretationum. Quod etiam à quibusdam alijs principibus sancitum fuisse Isidorus testatur lib. 1. Etymol. cap. 22. Sigla verò literas

*Homeri poema
nucis testa in-
clusum.*

*Locus Pauli de-
claratus.*

*Iustinianus no-
luit per notas le-
ges scribi.*

Sigla.

Cicero per notas scribere solitus.

Theta signum mortis.

non coagmentatas Iustinianus appellat, aliasve notas, quibus res compendiò significantur. Sic Cicero nonnunquam se scribere solitum lib. 13. epist. ad Atticum, ostendit. Quod ad te (inquit) de decem legatis scripsi, parum intellexisti, credo, quia *θ* iudices *συνεταυ* scripseram. Apud Græcos mortis supplicium *θ* iudices significant. Persius,

Et potis es nigrum vitio præfigere theta.

Mos conijciendi in cistam suffragia.

Quando satis non liquet iudex amplius quærendum esse pronūciat.

Ampliare.

Ægyptij primi omnium notis literis usi.

Apud Romanos, vt Pedianus scribit, frequens notarum vsus in ferendis suffragijs fuit. Cùm enim de capite alicuius agebatur, vniuersi Iudices in cistam tabulas simul conijciabant suas, absolutionis, condemnationis, vel ampliationis literis insculptas. Et quidem absolutionis signum erat A, condemnationis C, ampliationis NL, quibus literis non liquere significabant. Nam ex actis cum ferri debeat iudicium, si quando minus idoneæ probationes videbantur, causam iudices ampliabant: id est, amplius quærendum esse pronuntiabant. Hic autem mos per notas scribendi ab Ægyptijs manasse videtur, qui hieroglyphicis notis, atque adeo literis primi omnium vsi sunt, vt res, & animi sui pensã significarent. Tacitus, Primi (inquit) per figuras animalium Ægyptij sensus mentis effinxerunt, & antiquissima monumenta memoriæ humanæ impressa saxis apud eos cernuntur, & literarum inuentores perhibentur. Neque, vt Marcellinus lib. 16. ait, vt nunc literarum numerus præstitutus & facilis exprimit quicquid humana mens concipere potest, ita prisca quoque scriptauerunt Ægyptij, sed singulæ literæ singulis nominibus seruebant, & verbis nonnunquã significabãt integros sensus.

Explicatæ quædam veteres, & recentes notæ. CAP. VII.

Nota sestertij.

Sestertius nummus.

Pud Ciceronem, aliosq; Latinitatis auctores quædam notæ passim offenduntur, quarum breuem interpretationem libitum est hîc subijcere. Imprimis itaque hæc nota *℥* sestertium significat. confecta est autem ex illa *LL*, quæ, vt ait in lib. de ponderibus Priscianus, duarum librarum, & semis nota fuit. Sestertius autem dicitur, quasi semis tertium: quia duos asses, & semis valet. Quatuor itaque sestertij decem asses æquant, ac proinde

proinde denarium unum. At sestertia neutro genere dicta *Sestertium.* sunt, quòd duas libras, & tertix semissem singula constituent: hoc est, asses bis mille, & quingentos, seu mille sestertios: denarios autem ducentos quinquaginta. Porro his notis, x i i. *ÆS.* & duodecim sestertia, hoc est, sestertiùm nummùm duodecim millia, & duodecies sestertiùm, id est, duodecies centena millia sestertium nummorum significantur. Illi autem notæ *ÆS.* hæc *IO.* plerunque additur, quæ quingenta denotat. Item illa *ICCC.* qua millia quinque significantur: sicut hoc signo *ICCC.* quinquaginta millia, & illo *ICCCCC.* quingenta millia. Itaque si totidem apostrophi ad sinistram partem addantur, altero tanto prior numerus multiplicabitur: atque ideò his notis *ICCC.* mille designabimus, illis, *CCICCC.* decem millia, illis *CCCCICCC.* centum millia, & illis *CCCCICCCCC.* decies centena millia, ut copiosè Volusius Metianus, Valerius Probus, Priscianus, & alij docent. Andreas Alciatus putat hoc signo *IC.* centum, illo Δ quingenta, hac verò forma, *ICX.* mille designari, quòd similibus notis rustici etiamnum utantur: sicq; veteres eas exarasse affirmat. Hodie medici, & pharmacopolæ in præscribendis pharmacis has notas vsurpant *Gr. ̄. 3. ̄. S. ̄. ̄.* Ita que hoc signo, *Gr.* Granum, hoc *̄.* scrupulum, hoc *3.* drachmam, hoc *̄.* unciam, hoc *S.* itemq; illo *̄.* semissem, & hoc *̄.* libram notant. Et quidem notarum grani, semis, & libræ manifesta est ratio, cum sint primores integræ vocis literæ: aliarum autem notarum alia probabilis afferri non potest ratio, quàm longo vsu recepta exarandi consuetudo: ut missas interim faciam alias veterum medicorum notas, quæ à Galeno, Dioscoride, & Paulo Ægineta describuntur.

Medicorū notæ

De amore, eiusq; remedio, & amantium signis.

CAP. VIII.

Nihil est, ut Iustinianus in Nouellis constitutionibus prodidit, amoris furore vehementius. Quod & multis rerum argumentis compertum habemus, & ea Procli confirmat definitio in lib. de Anima, & dæmone, Amor est appetitus vehemens atque robustus. Rectè enim Theophrastus, *ἔργος*, inquit, *ὄσις ἢ λογιστικὸς*

Amore nihil uehementius.

Amor insanie
proximus.

νὸς ὑπερβολῆς ὑπερβολῆς, ταχῆα μὲν ἔχει τὴν πρόβου, βρα-
δῆα μὲν ἢ τὴν ἀπόλυσι, id est, Amor est cuiusdam à ratione alie-
ni cupidinis excessus, qui celerem accessum habet, tardum
verò recessum. Ideò D. Hieronymus lib. 2. in Iouinianum di-
cebat, Amor formæ rationis est obliuio, & affectus insanie
proximus: turbat consilia, altos ac generosos spiritus frangit.
his congruunt insequentes Phocylidis versus,

Μήδ' ἐς ἔρωτα γυναικῶν ἅπας φεύσης ἀκάτεκτον.

Οὐ γὰρ ἔρως θεὸς ὄντι, πάθῃ δ' αἰδῆλον ἀπάντων.

*Ne in amorem mulierum totus defluas, qui contineri non po-
test,*

Non enim amor Deus est, sed affectus omnibus perniciosus.

Euripides,

Ἦρωμ, τὸ μάκαθ' εἰ ἄρ' ἦν ἔρως βροτοῖς.

Amabam. Amor autem hominibus est furor.

Sed & Menander,

Δέσποιν' ἔρωτ' εἰς ἔμ' ἰχθυε πλέον.

Hera, nihil est amore potentius.

& rursus,

Φεῦ φεῦ βροτοῖς ἔρωτες, ὡς κακὸν μέγα;

Heu, heu, quantum malum mortalibus est amor!

Plato certè illum rem amaram nominat, & Orpheus γλυ-
κὸν πικρὸν, id est, dulce amarum: aut quia in amore nonnun-
quàm gaudium est, interdum mœror: aut quia amor volun-
taria mors est, atque ideò dulcis, vti voluntaria: amara verò vti
mors. Cato Censorius, auctore Plutarcho, dicebat, amâtes ita
abalienari, vt in alieno corpore viuât. Tanta est autè vis amo-
ris, vt semper amanti, quod amat, pulcherrimum videatur.

Amor res dul-
cis et amara.

Amor uolunta-
ria mors est.

Amantes in alie-
no corpore ui-
uunt.

Res amata sem-
per amantii pul-
chra.

- Η γὰρ ἔρωτι.

Πολλάκις, ὡς πολὺ φάμε τὰ μὴ καλά, καλὰ πείφανται.

vt Theocritus ait. Itaque Nicomachus, auctore Plutarcho, ru-
dem quendam, qui sibi Zeusidis Helenam non pulchram vi-
deri dixerat, sic est allocutus, Sume tibi oculos meos, & Deam
existimabis. Habet nihilominus amor viles quosdam, atque
egregios effectus. Nam, vt Plutarchus notat, silentes, & taci-
turnos, loquaces, & garrulos reddit, musicam addocet, inge-
nium acuit, fegnes excitat, & ad magnam alacritatem perdu-
cit. Itaque Plinius lib. 3. 5. refert, Sicyonium Corinthi inuenif-

Egregij amoris
effectus.

se artem fingendi ex argilla similitudines filiae opera : quae capta amore iuuenis, illo abeunte peregrè, umbram ex facie eius ad lucernam in pariete lineis circumscripsit, quibus pater eius impressa argilla typum fecit, & cum caeteris induratum igni proposuit, eumq; seruatum in Nymphæo, donec Corinthum Nummius euerteret. Porrò amor, vt Plato censet, libidini, omnibusq; voluptatibus dominatur, imperatq; tribus fatis, Orpheo auctore, ac omnia gubernat, quae in caelo, quae in terra, & quae in mari sunt. Sic enim Orpheus in Veneris hymno,

Origo artis fingendi ex argilla.

Καὶ λερατίεις τρισῶν μοιρῶν γεννάς ἢ τὰ πάντα
ὄσα τ' ἐν ἄρανῶ δὲ καὶ ἐν γαίᾳ πολυκάρπω.

Et tribus imperas Parcis, & gignis omnia,

Quae & in caelo sunt, & in terra frugifera.

Ideo Hesiodus antiquissimam amori tribuit originem, eumq; prodijisse post chaos, terram, & tartarum in Theogonia scribit: eo significans omnibus innatum conseruandi sui & boni alicuius desiderium. Sed quia nobis potissimum instituta est disputatio de magno ac vehementi mortalium inter se amore, quomodo agnoscantur, qui eo laborant, conueniens est vt indagemus. hoc autem tametsi difficillimum sit cognitu atque explicatu: multi tamen varia amoris signa & indicia notarunt, quae hic subijcere, quemadmodum ab auctoribus traduntur, operæ pretium facturus videor. Paulus igitur Aegineta lib. 3. cap. 16. has esse ratus est sequaces amantium noras, continentem palpebrarum motum, oculos concauos, non lacrymantes, pulsum penè nullum, præterquam cum res amata de repente occurrit, aut præter opinionem ab aliquo commemoratur. Ideo Erasistratus medicus, vt Plutarchus in vita Demetrii refert, & Valerius lib. 5. cap. 7. facile propensum agnouit Antiochi erga nouercam amorem. Iuxta enim Antiochum sedens, vt eum ad introitum Stratonices rubore perfundi, & spiritu increbrescere, eaq; egrediente pallere, & excitatiorem anhelitum subinde recuperare animaduertit, curiosiore obseruatione ad ipsam veritatem penetrauit. Intrante enim Stratonice, & rursus abeunte brachium adolescentis dissimulanter apprehendendo modò vegetiore, modò languidiore pulsū venarum comperit, quo morbo laboraret, atque adeò cuius amore teneretur. Id autem protinus Seleuco patri nunciat, qui filij in-

Origo amoris antiquissima.

Amoris signa.

Medicus Antiochi amorē deprehendit.

d teritum

*Seleucus uxore
suum filio in ma-
trimoniū dedit.*

*Agrippinā Ti-
berius etiā post
diuortium ama-
uit.*

*Amantes cur
pallidi.*

*Defectus conco-
ctionis alimenti
pallorē & ma-
ciem gignit.*

*Amantes cur
melancholici.*

*Remedia amo-
ris,*

Scythica herba

teritum pertimescens charissimam sibi coniugem filio in ma-
trimonium dedit, fortunæ acceptum referens, quòd ille in
amorem incidisset. Apuleius Asini aurei lib. 5. quendam titu-
bantem, & vacillantem euestigio, deinde pallore corporis, &
assiduo suspirio ipsis non mœrentibus oculis amore nimio la-
borare coniectat. Est porrò indicium amoris tumor cauarum
sub oculis partium, quæ Græcè *κυλάδες* dicuntur. Vnde Tran-
quillus in Tiberio, Sed Agrippinā (inquit) & abegisse post di-
uortium doluit, & semel omnino ex occurso visam adeò con-
tentis & tumentibus oculis prosequutus est, vt custoditum sit,
ne vnquam in conspectum eius posthac veniret. Et quia per-
turbationum, quæ amantibus accidunt, neminem causa late-
re potest, illud quæramus, cur pallor, macies, & squalor nexi-
bus amoris irretitos consequantur. Et putarim ob sanguinei
caloris defectum: quippe quia vehemens, assidua, & laborio-
sa rei amata recordatio & contemplatio ciborum impedit
concoctionem, ideoq; membra defectu alimenti extenuan-
tur & pallent, deficiēte scilicet puriori sanguine. vnde Hyper-
mnestra apud Ouidium,

Sanguis abit, mentemq; calor, corpusq; reliquit.

Ex crasso autem, atro, & arido, qui restat, sanguine, quòd
iam purior sit resolutus, non modò pallidi, & macri amantes
efficiuntur, sed & plerunque melancholici. Cur autem aman-
tes crebra suspiria emittant, cur etiam extremæ amantium
partes modò frigida sint, modò calida, Alexander Aphrodi-
seus in Problem. docet. Sed vtilissimum fore video, omnibusq;
gratissimum, quos amor ita dies, noctesq; angit, vt penè con-
tabescant, remedia tanti mali afferre. Et quidem Plinius lib.
39. capite vlt. notat puluerem, in quo se mula volutauerit,
corpori inspersum, mitigare ardores amoris. Et lib. 31. cap.
2. ex Cyzici fonte potantes amorem deponere ex Mutiano
refert. Idem scribit lib. 28. & 32. amores sedari hirci vrina ad-
misso propter fastidium nardo: item rubeta in corio pecoris
recentis alligata. Lucianus ait, ad leuandum amorem omnem
saltationem prodesse. Et Pausanias refert eos, qui aqua cuius-
dam fontis abluuntur, qui iuxta Selenum flumen est, libe-
rari. Idem efficere quasdam herbas magica arte pollentes,
multi prodiderunt, ac eius generis esse Scythicam, quam in

ore

ore habentes nec famem nec sitim sentiunt , amore verò sol-
uuntur. Propertius lib. 1.

Nec mihi consuetos amplexu nutrit amores

Cynthia, nec nostra dulcis in aure sonat.

Invidia fuimus, num me Deus obruit? an quæ

Lectæ Prometheus diuidit herba iugis.

Notum est enim ob ignem Ioui surreptum, traditumq; mor-
talibus, Prometheum religatum in monte Scythiæ Caucaſo
ad triginta millia annorum, vt ait Æschylus, quò eius iecur
aquila dilaniaret, & exederet. Ibi autem frequens herba Scy-
thica hanc vim habere creditur. Ouidius putat transferentes
in alios amorem hac cura & sollicitudine liberari: ait enim;

*Propertij locus
explanatus.*

Successore nouo vincitur omnis amor.

Idem sentit hoc versiculo Propertius,

Sunt quoque translato gaudia seruitio:

Virgilius autem hoc incantamenti adscribit his versibus;

Hæc se carminibus promittit soluere mentes

Quas velit, at alijs duras immittere curas:

Pomponatus in libro de incantationibus, virgam lupi amo-
rem soluere & inducere prodidit. Diogenes Laërt. lib. 6. illud
Cratis Thebani commemorat: Amorem sedat fames, sin ali-
ter tempus, & si his vti nequeas, laqueus. Rafis medicus non
solùm ieiunio, sed & deambulatione, ebrietate, & coitu amo-
rem curari ratus est. Cardanus autem de Varietate rerum lib.

*Cratis Thebani
apophthegma.*

16. cap. 90. Si stercus (inquit) amatae in calceum amanti po-
natur, vbi primum odorem fenserit, soluetur amor: quia odio-
sa hæc est res. Sed cum amare id propriè dicamur, vt Plato
ait, quo indigemus, nec adest, nec habetur, liquet optimum ef-
se amoris remedium, re amata potiri. Nam qui semel rei pul-
chræ simulacrum animo suo impressit, donec illius potiatur,
incredibili flagrat desiderio, & stimulis amoris mirum in mo-
dum vexatur. Cæterùm si plenam rei amatae nanciscatur pos-
sessionem, amoris stimulos elidi necesse est: quandoquidem
nemo exoptat, quod habet. Quòd si commodè, & honestè
id effici nequeat, mihi valdè probatur, quod Paulus Ægineta
lib. 3. scribit, vt ad tollendos noxij amoris affectus, ad balnea,
computationem, gestationem, ludos fabulasq; animus addu-
catur. Quandiu enim ratiocinatio motu illo vehementi, & la-

*Amare id dici-
mur quo indi-
mus, & abest.*

*Pauli Aeginete
de remedio a-
moris sententiã.*

borioso occupatur, vix abalienari semper animo infidentes hi formæ & pulchritudinis affectus queunt. Ideoq; amantium mens quantum fieri potest, ad varias curas abducenda est, & multis intricanda occupationibus. Præclarè Diogenes apud

Amor uacantiū occupatio.

Amor res otiosa.

Laërtium, Amorem ait esse vacantium occupationē. & Theophrastus rogatus quid esset amor, respondit, ἔρως πάνθ' ὄντων ψυχῆς χαλαρῶς. id est, Amor est otiosi animi affectus. Subdam hac de re versus Euripidis egregios,

Ἐρως γὰρ ἀργὸν καὶ πῖ τῆς ἔργου ἐφκ.

Φιλίαι κάτοπτρα, καὶ κόμης ξανθίσματα,

Φεύγει δὲ μόχθος. ἐρ δ' ἐμοὶ τεκμήριον.

Οὐδ' εἰς προσαιτῶν βίον κέρδιον βροτῶν,

Ἐρ πῖς δ' ἔχουσιν ἡβητικὸς πῖφυχ' ὄδ'ε.

Amor otiosa res est, & inutilis ad opera,

Amat specula, & flauas comæ tincturas:

Fugit labores. Argumento mihi est,

Quia nullus mortalium mendicans victum amauit:

Sed locupletes iuuenis Cupido agit.

Egentes amore non torquētur.

Itaque Ouidius

Otia, inquit, si tollas, periere Cupidinis arcus.

Horatius quoque in Epodis, postquam retulit varias rei rusticæ occupationes, subdit,

Quis non malarum

Quas amor curas habet,

Hæc inter obliuiscitur.

Amor enim, vt Plato notat, per terram, & saxa non vadit, quæ aspera sunt, sed animis hominum mollissimis se infigit.

Amor mollissimis animis se infigit.

Proinde, si durum offendat animi habitum, aufugiet: sin mollem, illic morabitur. Huc pertinet quod Seneca scribit epist.

70. Quemadmodum ei, qui amorem exuere conatur, euitanda est omnis admonitio dilecti corporis: nihil enim facilius, quàm amor recrudescit: ita qui deponere vult desideria rerum omnium, quarum cupiditate flagrauit, & oculos, & aures ab his, quæ reliquit, auertat. Suidas & Capitolinus memoriæ prodiderunt Faustina Antonini filiam, & Marci Aurelij vxorem, vsque adeò gladiatorē quendā adamasse, vt in grauisimū morbū inciderit. Quod cum Aurelio innotuisset, ex consilio Chaldæorum & medicorum, gladiatorem iussit interimi,

Faustine immensus amor.

vt illius sanguine vxori porrecto, tandem cum ea concumberet. sicq; solutum amorem. Quædam nunc mihi succurrunt amoris memorabilia exempla, quæ silentio non prætermittam. Messalina Claudij vxor, vt Dion lib. 60. refert, cum Mnesteri histrionis amore flagaret, nec eum posset minis aut pollicitis ad concubitum adducere, hoc commento voti compos facta est: Marito suavit, vt Mnesterum sibi parere iuberet, tanquam alia in re illius indigens. Itaque cum Claudius Mnestero mandasset, vt in omnibus vxori obsequeretur, quasi id quoque iussus Messalinam subagitauit. Iosephus lib. 18. antiq. vim amoris necnon veterum Romanorum prætextu religionis imposturas hoc memorabili exemplo demonstrat. Erat Romæ Paulina mulier pudica, illustris, diues, & formosa, nupta Saturnino viro clarissimo. Huius amore captus est Decius Mundus vir equestris ordinis. & quia maior erat scæmina, quàm quæ posset muneribus corrumpi, eò magis accendebatur amantis insania: ita vt offerret ei pro vna nocte, ducenta drachmarum millia. Sed cum nec eam flectere posset, nec amoris ferre potentiam, decreuit morbum simul & vitam inedia finire. Quod metuens Ide liberta Mundo pollicetur quinquaginta millibus drachmarum se effecturam, vt Paulinæ complexibus potiatur. Sicq; paululum refocillato iuvene, & accepta pecunia, quam petierat, conuenit aliquot Isidis sacerdotes, cuius cultui sciebat Paulinam addictam. Illis cum exposuisset iuuenis amorem, periculum vitæ illius, & quod meditata fuerat, medendi artificium, offert in præsens viginti quinque millia drachmarum, ac tantundem, si Mundum voti compotem redderent, re peracta se daturam pollicetur. hi verò omnia lubenter se facturos recipiunt. Quid enim non mortalia pectora cogit auri sacra fames? Itaque ex templo maximus natu eorum ad Paulinam proficiscitur, cui secretò narrat, se missum ab Anubide capto ipsius forma, & iubente vt ad se veniat. Illa gaudio exultans indicat marito, indicat & notis mulieribus indictam sibi cœnam & cubile Anubidis. Nec quisquam tum de ea aliquid suspicatus est sinistra, quòd valde pudica mulier esset. Igitur postridie à sacerdotibus compellata, in templum Isidis non grauati concessit. vbi post cœnam instante somni tempore,

Messalinæ libido.

Nestrium commentum.

Paulina mulier illustris & formosa.

Mundus amore captus.

Isidis sacerdotes.

Insignis impostura.

Nestrii facinus

inclusa per sacerdotem tenebris conciliantibus, in latentem ibi Mundum incidit, cuius nocte tota morem gessit voluntati. Itaque reuerſa ad maritum priuſquam illuxiſſet, congreſſum cum Anubide prædicat, ac inter amicas tantam fœlicitatem verbis exaggerat. Cum autẽ poſt aliquot dies Mundus ei obuiam factus fuiſſet, O factum bene, Paulina, inquit, quod & ducenta millia drachmarum mihi ſeruaſti, quæ tuis poteras facultatibus addere, & morem nihilominus voluntati meæ geſiſti. Tum mulier deprehenſo primùm flagitio, veſtem ſibi lacerat, & re marito expoſita, obnixè eum deprecatur, ne tam inſigne ludibrium atque facinus impunitum ſinat. Maritus id Tiberio Imperatori nuntiauit, qui poſtquam accuratiſſima inquiſitione omnia didicit, & tam inſigne patefactum eſt ſcelus, ſacrificos illos impoſtores in crucem egit, nec non inuentricem huius ſcleris Iden: Mundum verò mitiore pœna exilij caſtigauit, crimen eius in Cupidinis potentiam referens. His autem, quæ hoc capite deſcripſimus, nemo in perniciem animi ſui abutatur: ſed quiſque cautionem adhibeat, ne in tantum malum imprudens prolabatur. Quod ſi qui amantes haud amentes ſint, exemplo diui Pauli ad Deum adeant, eum obnixè rogent, vt ſe tam noxio affectu, tamq; pernicioſa mentis agitatione dignetur liberare. Fidelis eſt Deus, nec vnquam patietur quenquam tentari ſupra id quod poteſt. Hortor itaque pios omnes & veros Chriſtianos, vt vaniſſimum illum proſuſ abhorreant amorem,

-Vnde laboris, vt ille ait,

Plus haurire mali eſt, quàm ex re decerpere fructus.

Omni autem cura, ſtudio, & diligentia colant, obſeruent, & amplexentur ſalutarem Dei amorem, itemq; proximi. Hic bonos fouebit affectus, hic noxios expellet, hic pacatum animum reddet, ac tandem cultoribus ſuis vitam æternã parabit.

De tormentis ſulphureis, quæ vulgò Bombardæ nuncupantur.

CAP. IX.

Tormentorum
varia genera.

Lſi veteres permultis tormentis uſi ſunt, vt balliſtis, ſcorpionibus, malleolis, pluteis, catapultis, arietibus, aliisq; generis eiufdem, quibus muros & parietes concutiebant, & hoſtes acriter propullabant.

*Sceleris auctores
meritis affecti
ſupplicij.*

*Pia & Chriſtiana
monitio.*

pulſabant : maiorum tamen memoria nouum eſt quoddam tormenti genus adinuentum , vi cæteris longè præſtantius , quod recepto iamdiu vocabulo Bombardam appellamus , eo quòd graues cùm diſploditur bombos , id eſt , ſclopòs , ſeu crepitus , emittat , & cum bombo , vt dicitur , ardeat. Huius tormenti vſum in Germania ferunt à Bertholdo Scoartz ſe-
 ctæ monaſticæ alumno in Rempubliam inuectum. Cùm enim puluerem ex variis ſomitum generibus confectum in os veruecinum immiſiſſet , igni admoto ita hoc diſploſum eſt tormentum , vt incredibilem fragorem , & horribiles re-
 boatus confectim ederet , aëremq; caligine repleret. Quod perſpiciens ille monachus , facilè huius admirabilis tormenti vim obſeruauit. hoc teterrimum eſt & periculofiſſimum tor-
 mentorum : quod haud dubiè aduerſarius noſter diabolus in perniciem generis humani machinatus eſt , & cuidam fortaiſis improbo & ſclerato viro ſuggēſit. Tot enim homines hac
 ærea machina per vniuerſum orbem quotidie interimuntur , & , quod magis dolendum eſt , probi plerunque ab improbis ,
 Chriſtiani à Turcis & Sarracenis , qui rectius Agarei dicuntur : vt tantum malum non ita pridem in Rempub. perlatum
 deplorare & deteſtari omnes iure poſſimus & debeamus : mederi nullo modo poſſimus. Vtinam verò Chriſtiani , qui-
 bus ſolis hoc genus tormēti notum initio fuit , Turcas , Sarracenos , alioſq; à vera pietate & religione alienos acerrimè de-
 bellarent. Poterant profectò horribiles illorum ſtrages edere , poterant (prò dolor) nimiùm propagatos Turcarum fines
 coanguſtare : quod nunc humanis viribus vix effici poteſt. At æreis tormentis varia indita ſunt nomina : vt Artiliariæ ,
 Canonum , Luſcinia , Amazonæ , Quartanæ , Piſtoleti : Item alia à variis ſerpentum generibus ducta , vt Colubrina , Sala-
 mandræ , Crocodili , & Baſiliſci. Alia etiam quotidie impo-
 nuntur , prout nouatio formæ poſtulat. Puluis autem qui his tormentis immittitur , ex carbone ſalicis , nitro , ſulphure , lotio ,
 & aqua vitis , quam vocant , confici ſolet. Quæ igni admoto , cum ex fiſſili machina cum glande erumpunt , grauiſimos
 ſclopòs , inſtar Iouis è cælo tonantis , emittunt. Sunt tamen hodie , qui ita hūc puluerem conficiant , vt ex eruptione illius
 nec ſolitus crepitus reddatur , nec vllum murmur fiat. Vnde
 apparet

*Auctor ſulphu-
 rei tormenti.*

*Bombarda tor-
 mentum teter-
 rimum.*

*Sarraceni re-
 ctius Agarei di-
 cuntur.*

*Bombardæ pri-
 mum Chriſtia-
 nis cognitæ.*

*Quibus ex re-
 bus puluis bom-
 bardarum confi-
 ciatur.*

Sulphurea tormenta ueteribus incognita.

apparet Bombardas Latinè dici posse fissiles machinas, sulphureos sclopos, & ærea, necnon puluerea tormenta, quæ priscis hominibus prorsus incognita fuerunt. Longè igitur opinione falluntur, qui hoc genus tormenti Virgiiuum lib. 6. Æneid. significare putant, cùm ait,

*Vidi & crudeles dantem Salmonea pœnas,
Dum flammæ Iouis, & sonitus imitatur Olympi.
Quattuor hic inuectus equis, & lampada quassans
Per Graiûm populos, mediâq; per Elidis urbem
Ibat ouans: diuumq; sibi poscebat honorem
Demens: qui nimbos & non imitabile fulmen
Aere & cornipedum cursu simularat equorum.*

Virgilij locus declaratus.

Significat autem fulmine ictum Salmonea Aeoli filium: quod apud Elidem, in qua Iupiter religiosè colebatur, fabricato ponte æreo ad imitanda Iouis tonitrua, super eum currus agitarat: & in quos facem fuisset iaculatus, eos iuberet confestim occidi, quemadmodum Seruius notat. Ergo fissilis illa machina, quæ cum eruptione glandis & accensi pulueris terribiles edit bombos, non vetus est, sed recens inuentum, quo primùm vsi sunt Veneti aduersus Genuenses. Nunc verò cum hoc genere tormenti strenui quiq; milites ab ignauis passim trucidentur, verisimè dici potest, quod Archidamus Agefilao dixisse fertur, cùm catapultæ iaculum ex Sicilia aduectum fuisset: O Hercules, viri periiit virtus.

Veneti primum Bombardis usi.

De superfœtatione.

C. A. P. X.

Mulierem gravidam amplius gravidam effici non posse, multi falsò sibi persuaserunt. Nanq; Hippocrates librum de superfœtatione conscripsit, ac quemadmodum superfœtationes fiant, lib. 1. de diet. seu victus ratione, docet. Plinius quoque lib. 7. cap. 11. Præter mulierem, inquit, pauca animalia coitum nouere gruida: vnum quidem omnino aut alterum superfœtat. Cur autem Deus mulieres gravidas admittere ad concubitum mares voluerit, rationem Lactantius affert lib. 6. cap. 23. Nec ob aliam, inquit, causam Deus, cùm cæteras animales suscepto fœtu, matibus repugnare voluisset, solam omnium

Cur Deus mulierem gravidam uiri patientem esse uoluerit.

omnium mulierem patientem viri fecit, scilicet ne fœminis repugnantibus, libido cogeret viros aliud appetere, eoq; factò castitatis gloriam non tenerent. Sed neq; mulier virtutem pudicitia caperet, si peccare non possët. Nam quis mutum animal pudicum esse dixerit, quod suscepto fœtu mari repugnat? Nulla igitur laus est, non facere, quod facere non possis. Ideo autem pudicitia in homine laudatur, quia non naturalis est, sed voluntaria. Aristoteles cap. 4. libri 7. de histor. anim. Mulier, inquit, & equa omnium maximè animalium grauidè coitum patiuntur: cætera vbi grauida fuerint, fugiunt mares, ea scilicet, quorum natura superfoetare more leporis recusat: verùm equa nunquàm superfoetat, sed magna ex parte vnum tantummòdo generat. At verò in muliere rarò quidem euenit, vt superfoetet: sed factum tamen aliquando est. Si enim proximè à primo conceptu secundus sit factus, absolui, ediq; potest, quod superfoetarit, vt quasi gemini nasci videantur: quomodo Hereulem & Iphiclem procreatos esse fabulantur. Nam etiam constitit in adultera quadam, quæ alterum suo marito, alterum adultero similem peperit. Idem obseruatum est in Proconesia ancilla, quæ eiusdem diei coitu alterum domino, alterum procuratori similem genuit, vt Plinius est auctor lib. 7. cap. 11. Quin Aristoteles lib. 4. de generat. animal. cap. 5. ita scribit: Animalium quæ vno partu plures fœtus edunt, & magnitudine prædita sunt, vt homo, si alter coitus proximè ab altero accessit, enutrire quod superfoetatum est, possunt. Iam enim id euenisse visum est. cuius rei causa id est, quod diximus. Eodem enim coitu plus feminis mittitur, quod partitū multiplicare conceptum potest, si alterum post alterum accedit. Sed si iam aucto conceptu coitus adhibetur, superfoetari quidem potest, sed rarò: quoniam vterus magna ex parte ad partum vsque se comprimit. Si tamen aliquando accidit vt superfoetetur (iam enim id euenisse constat) perfici non potest, sed conceptus abiguntur, similes iis, quos abortus vocamus. hæc Ariff. Ego autem ex posteriore conceptu, qui adaucto iam priore adhibetur, vitalem partū edi posse cẽseo. Plinius enim lib. 7. histor. natur. refert mulierem quandam septem mensium edito puerperio, insecutis aliquot mēsis, geminos enixam. Paulus quoque Iureconsultus scribit tit.

Hercules & Iphicles eodem partu editi. Adultera unum marito alterum procuratori similem eodem partu edidit.

Aristotelis exaplofa sententia. Ex secūdo conceptu post aliquot menses facto vitales partus nascuntur.

Si pars hæred. pet. mulierem ab Alexandria perductam, vt diuo Hadriano ostenderetur cum quinque liberis, ex quibus quatuor eodem tempore enixa dicebatur, quintum post quadragesimum diem. Hanc sententiam Plautus confirmat in Amphitruone, vbi sic affatur Mercurius,

Hodie illa pariet filios geminos duos:

Alter decimo post mense nascetur puer,

Quam seminata est: alter mense septimo.

Eorum Amphitruonis alter est, alter Iouis.

Ex quibus perspicuum est, quanuis statim à primo coitu denudò mulier non concipiat, sed demum mensibus aliquot interiectis: vitales nihilominus partus ex posteriore conceptu nasci. Hæc autem perfecta fuisse non videntur Iuliæ Augusti filia, quæ pleno tantum vtero procis sui corporis copiam faciebat, ne ex alio liberos gigneret, quàm ex marito. Sic enim de ea Macrobius lib. 2. Saturnal. cap. 5. Cumq; concij flagitiorum mirarentur, quomodo similes Agrippæ filios procrearet, quæ tam vulgo potestatem corporis sui faceret, ait: Nunquàm enim nisi naui plena tollo vectorem.

Iulia Augusti filia. Adulteræ astutia, ut marito similes filios gigneret.

Quot nasci vno partu possint. & hinc explicata l. antiqui.

D. si pars hæredit. pet.

C A P. XI.

Is, quæ superiori capite dicta sunt, consequens est plures eodem partu nasci posse. Plinius lib. 7. cap. 3. Tergeminos nasci certum Horatorum Curatorumq; exemplo. Idem Paulus Iurec. scribit sub tit. Si pars hæred. Sed & geminos, inquit,

senatores cinctos vidimus Horatios. Cinctos, id est, equestris ordinis insignibus ornatos. Qui enim iurati in eum ordinem cooptabantur, balteo cingi solebant: hoc est, zona bullata, aureis ve quadrangulis supra corium contexta. Sed vereor, ne imprudenter Paulus scripserit, se tergeminos Horatios vidisse: quandoquidem sub Tullo fuerunt: Paulus autem sub Alexandro Seuero, qui eum magno in honore habuit, vt Lampridius est auctor. De aliis tamen Horatiis intelligi is locus potest: præsertim cum variè legatur: alij enim Cinctios oratores, alij Cinctios Horatios, alij aliter legunt. Sed vt eò regrediamur,

vnde

Cincti dicuntur equestri militia exornati.

Balteus.

Pauli Lapsus. Paulum magno in honore Alexander habuit.

vnde diuertimus, Capitolinus in Antonino Pio refert, vno partu mulieris quinque pueros editos. ac Plinius etiam lib. 7. cap. 3. Reperitur, inquit, & in Peloponneſo quinos quater enixa, maioremq; partem ex omni eius vixiſſe partu. Et in Ægypto ſeptenos vno vtero ſimul gigni auctor eſt Troguſ. Paulus autem hunc locum referens D. ſi pars hæreditatis pet. ait, non leues auctores prodidiſſe, quinquies quaternos enixam Peloponneſiam & multas Ægypti vno partu ſeptenos. Itaque mendoſus eſt alteruter locus, Pauli ſcilicet aut Plinij: cùm hic dicat quinquies quaternos, ille quinos quater. Sed inſtituto ſermoni congruentes aliorum locos proferamus. Sic autem Gellius lib. 10. cap. 2. de multiplici fœtu ſcribit: Ariſtoteles philoſophus memoriæ tradidit mulierem in Ægypto quinque pueros enixam, eumq; finem eſſe multijugæ hominum partitionis, neque plures vnquam ſimul genitos. Idem ſubdit: Sed & diuo Auguſto imperante, qui temporum eius hiftoriam ſcripſerunt, ancillam Cæſaris Auguſti in agro Laurente peperiffè quinq; liberos dicunt. Suffragatur Caius cap. 8. de reb. dub. ait enim ſua ætate Serapiam Alexandrinam ad diuum Auguſtum perductam cum quinque liberis, quos vno fœtu enixa fuerat. Quin etiam Iulianus cap. 36. de ſolut. Nam & Ariſtoteles, inquit, quinque naſci poſſe teſtatur: quia vuluæ mulierum totidem receptacula habere poſſunt: & eſſe mulierem Romæ Alexandrinam ex Ægypto, quæ quinque ſimul peperit, & tamen habebat eos incolumes. At Paulus cap. 3. D. ſi pars hæred. petat. ex Aelio refert, mulierem illam Alexandrinam ex quinque liberis, quos incolumes habebat, quatuor eodem tempore enixam, & quintum poſt quadrageſimum diem: vt propterea inter ſe collidi hæc conſultorum reſponſa videantur. Verùm Caius de alia muliere loquitur, quàm Aelius apud Paulum: vel fœtum fortaiſis pro vtero vſurpauit. Iulianus autem cùm de numero liberorum duntaxat ageret, à Paulo memoratæ intercapedinis non meminit, quòd à propoſito id alienum videretur. Et quidem cùm poſteriore partu vnus, priore quatuor editi fuiſſent, ad maiorem partem ſermo accommodandus fuit. Sed quomodo plures eodem in vtero gignantur, non ſatis inter veteres philoſophos conſtat. Empedocles quemadmodum Plutarch. ſcribit lib. 5.

Quinque pueri uno partu editi.

In Ægypto ſepteni uno vtero gignantur.

Serapia Alexandrina.

Conciliatio antinomie.

Quomodo plures in eodẽ utero gignantur.

de placit. philosoph. Id fieri dicebat exuperante, scissili' ve femine. Asclepiades propter seminum præstantiam, non aliter quàm hordeaceas spicas binis trinis' ve granorum ordinibus constantes. Erasistratus propter superfætationem, quomodo & in brutis animalibus Stoici propter vuluæ loculamenta, cum in primum & secundum incidere semen: tunc enim superfætari, & nonnunquam geminos ac tergeminos gigni dicunt. Quæ sententia etiam Aristotelis fuit. Is enim ratus est quinque, non etiam plures generari posse, quòd tot solummodo sint vuluæ mulieris receptacula. Sed Aristoteles & Stoici hoc loco hallucinantur, aut ego vehementer cæcuto. Nam etsi tribus membranis singuli fœtus obtegantur, vuluæ tamen nulla prorsus loculamenta sunt, vt re ipsa nobis compertum est, & adhuc comprobari experimento potest. Illud itaque non approbo, quod Aristoteles prodidit, plures quàm quinque non posse generari. Etenim in Aegypto ob fœcundum potum Nili vno vtero septem generantur. ac Plinius lib. 7. cap. 11. scribit, extare in monumentis medicorum, quibus talia consecrari curæ fuit, vno abortu XII. puerperia egesta. Quin Cælius Rhodiginus lib. 4. cap. 23. ex Alberto refert mulierem quandam formatis iam duorum & viginti infantium corpusculis, abortum in Germania fecisse. Baptista etiam Fulgosius memoriæ tradidit, Margaritam Olandæ comitem, qua parte Rhenus illabitur Oceano, cùm Germanis Henricus Buceburgensis imperaret, vno partu trecentos & sexaginta filios viuos edidisse, qui demum lustrali aqua fuerunt expiati.

Arist. & Stoicorum reiecta opinio.

Plures quàm quinque posse generari.

XII. fœtus uno abortu egesti.

Abortus XXII. infantium.

Quòd multa eadem vi & actione contrarios effectus producant.

CAP. XII.

Ignis cōtrarios effectus producit.

Inter mira naturæ opera, quorum contemplatio etiam Ethnicos ad Dei magni & præpotentis agnitionem trahit, ea iure recenseri possunt, quæ postea suggeram, vt eorum prorsus euellatur error, qui iisdem ex rebus, eadem vi & actione, contrarios effectus induci non posse affirmant. Ignis suapte natura lucidus, res, quas amplectitur, colorat: idem rebus in-

natum

natum, vel extrinsecus accersitum colorem aufert. Sed & adu-
 sta quæque teterrima reddit, cum ex pruinis nigerrimos car-
 bones efficiat: contra lapides in calcem deducit, hoc est, res
 tetras in colorem candidum: licet rubeat magis, quàm can-
 deat. Ecce igitur miram ignis efficacitatem: cum effectus tam
 varios, diuersos, atque adeò contrarios producat. Quid me-
 morem præstantissimum planetarum Solem, qui eadem vi &
 actione ceram emollit, & terram indurat? Rursus hominem
 nigrum reddit, linum autem nitro aut falfugine infectum can-
 didum? Non minus mira palarum vis mihi videtur, quæ etsi
 calidæ sunt, niues nihilominus diutissimè seruant: è contra-
 rio mala præcocia maturant. Quin venena lethum mortali-
 bus inferunt: eadem si appositè pharmacis adhibeantur, mor-
 bos etiam grauissimos curant. Quæ cum vulgò nota sint, &
 omnibus naturæ speculatoribus re ipsa comperta, indigere ap-
 probationis non videntur. Quocirca veratrum, vt Democri-
 tus ad Hippocratem scribit, sanis datum menti offundit tene-
 bras: insanis verò multum prodesse solet. Est in Epiro, vt in-
 quit Mela lib. 2. cap. 3. fons ideò sacer, quòd cum sit frigidus,
 & immerfas faces, sicut cæteri, extinguit, vbi sine igne pro-
 cul admouentur, incendit. Explodenda est igitur illorum opi-
 natio, qui eadem ex re cõtrarios effectus produci posse negãt.

*Sol ceram emol-
 lit, & linum
 indurat.*

*Veratrum sanis
 obest & insanis
 prodest.*

*Fons qui arden-
 tes faces extin-
 guit, & alias
 incendit.*

Quomodo occurratur ebrietati.

C A P. XIII.

Inum ne turbet animos, variè effici potest. Ari-
 stoteles in lib. Temulentia, vt Athenæus refert,
 vinum coctum minus ebrios facere bibentes pro-
 didit: quòd tunc debilior sit illius vis, atq; ideo mi-
 nus caput tentet. Plutarchus & Athenæus scribũt
 amaras amygdalas ebrietati occurrere, vt pridem compertum
 hoc modo fuit. Inter Drusi familiares, qui Tiberij Cæsaris filius
 erat, medicus cæteros bibendi gloria antecellens, ante po-
 tum vitandæ ebrietatis causa, quinas, senas ve amaras amy-
 gdalas deuorabat. Quoties verò prohibitus aut interpellatus
 diligenti obseruatione non assumpsisset, statim in temulentia
 incidebat. Vnde obseruatum est temulentia amaris amygda-
 lis occurrì. Eam rationem Plutarchus affert, quòd amaræ amy-
 gdalæ

*Vinum coctum
 minus inebriat.*

*Medicus pota-
 tor insignis.*

*Amaræ amygda-
 læ ebrietati oc-
 currunt.*

Amara cur gustu difficilia.

Vulpes amaræ amygdalæ ene cantur.

Crambe conuiuijs olim adhibita.

Brassica vitibus inimica.

Ebrietatis uaria remedia.

gdalæ exsiccandi vim habent, ideoq; humores absumunt. Ad dit & illud, inter succos amarum gustu difficillimum, quòd venulas linguæ molles atque fungosâs, absumptis humoribus præter naturam astringat amaritudo. Itaque si vulpes amaras amygdalas cum esca vorarint, nisi superbibât, confestim emoriuntur, vt Plinius ait lib. 23. cap. 8. & Dioscorides lib. 1. cap. 139. deficientibus scilicet humoribus. Cramben brassicæ genus Cato de re rustica scribit ebrietati occurrere, si quidem cruda ex aceto ante coenam sumatur: sin postea, crapulam discutere. quod & Dioscorides obseruauit lib. 2. cap. 112. & Plinius lib. 20. cap. 9. & Theophrastus de histor. plantar. lib. 4. cap. 20. Quamobrem conuiuijs olim adhiberi solebat, vt Suidas est auctor. Galenus prodidit lib. 2. de composit. medicam. secund. loc. folia brassicæ aqua calida madefacta, & capiti circumligata ebrietatem arcere. Est enim summa, vt Plinius, Galenus, & Theophrastus aiunt, inter vitem, & brassicam ἀντιπαύθια: adeò vt si simul implantentur, vna crescente altera inarescat. Dionysias gemma ebrietati etiam resistere creditur: item porrum, crocum, pulmo apri, ouis, aut suis assus, necnon genus quoddam Iaspidis.

De Pygmæis.

CAP. XIII.

Ygmæi, vt Eustathius scribit, extrema in parte Ægypti degunt, agriculturam exercentes: ac sæpe cum gruibus digladiantur, quòd fruges sublegant, quibus ipsi aluntur. Sed præstat de his sic loquentem audire lib. 3. Iliad.

Αὐτὰρ ἐπεὶ κοσμηδὲρ ἄμ' ἠγεμόνεσσιν ἕκαστοι,
 Τρῶες μὲν ἑλαγχῆ τ' ἔσπονῆ τ' ἵλαρ ὄρνιθες ὄσ.
 Ἡὐτε πρὸς ἑλαγχῆ γερᾶνων πελεῖ ἀρανόθι πέ,
 Αἶ τ' ἐπὶ δὴ χειμῶνα φυγόν, καὶ ἀθέσφατον ὄμβροσ,
 Κλαγχῆ τὰί γε ὑπέπον' ἐπ' ὠκεανοῖο ῥοάων,
 Ἄνδράσι πρυγμᾶιοισι φόνου, καὶ λῆρα φέρουσα.

*At postquam instructi sunt simul cum ducibus,
 Troiani quidem & clangore, & voce ibant velut aues.*

Veluti clangor gruuum est in aëre supra,

Quæ postquam hyemem effugerunt, et immensum imbrem,

Clang

Homerus Pygmaeorū meminit, & belli, quod gerere cū gruibus dicuntur

Clangore quidem istæ volant ad Oceani fluxus

Viris Pygmæis cædem, & mortem afferentes.

Apertius rem mihi videtur exponere hisversibus Iuuenalis satyra 13.

Ad subitas Thracum volucres, nubemq; sonorant

Pygmæus paruis currit bellator in armis,

Mox impar hosti, raptusq; per aëra curuis

Vnguibus à sæua fertur Græc: si videas hoc

Gentibus in nostris, risu quatere: sed illic

Quanquam eadem assiduè spectentur prælia, ridet

Nemo, vbi tota cohors pede non est altior vno.

Pygmæorum
cum gruibus
certamen.

Sic bellè Iuuenalis dirum illud & lethale bellum descripsit, quod Pygmæi cum gruibus gerunt. Eius quoque rei Aristoteles meminit lib. 8. de historia Animal. cap. 12. Grues (inquit) ex Scythicis campis ad paludes Ægypto superiores, vnde Nilus profluit, veniunt. quo in loco pugnare cum Pygmæis dicuntur. Non enim id fabula est: sed certè genus tum hominū, tum equorum pusillum, vt dicitur. Illud multi de Pygmæis tradunt, eorum longissimos duos pedes & quadrantem non excedere, fæminas anno quinto parere, octauo steriles effici, quòd nec diutius viuant. Et sanè Pygmæos perexiguos esse satis eorum nomen indicat, quod ἄρ' ἔ' πυγῶν & deducitur, id est, à cubito. Plinius lib. 7. cap. 2. cùm de Astromorum gente differuit, quæ solo odore naribus tracto viuere creditur, super hos subdit, suprema in parte montium Spithamæi Pygmæi narrantur, ternas spithamas longitudine, hoc est, ternos dodrantes non excedentes, salubri cælo, semperq; ver-nantes, montibus ab Aquilone oppositis: quos à gruibus infestari Homerus quoque prodidit. Fama est, insidentes arietū caprarumq; dorsis, armatos sagittis Veris tempore vniuerso agmine ad mare descendere, & oua, pullosq; earum alitum consumere: ternis eam expeditionem mensibus confici, aliter futuris gregibus non resisti. Casas eorum luto, pennisq; & ouorum putaminibus construi. Aristoteles in cauernis viuere Pygmæos tradit. Cætera de his vt reliqui. Solinus cap. 55. de India loquens, Pygmæi (inquit) montana tenēt. & paulò post, Perhibent esse & gentem fæminarum, quæ quinquentes concipiunt, sed vltra octauum annum viuendi spatium non protrahunt

Aristot. de Py-
gmæis sentētia.

Pygmæorum
etymologia.
Astromorum
gens.

Pygmæi armati
oua & pullos
gruum consu-
munt.

*Pygmæorū gen-
tem nō esse, mul-
tis argumentis
comprobatum.
Variæ de patria
pygmæorū opi-
niones.*

trahunt. Sed hæc commentitia esse firmissimis argumentis euincam. Primum Solinus & quidam alij Pygmæos locant in montibus Indiæ, alij in extrema parte Africæ, alij in Ægypto, quæ in Africa quidem est, sed non in extrema : alij denique in alijs orbis partibus Pygmæos degere arbitrantur. Quamobrem tam variæ, tamq̃ discrepantes de patria Pygmæorum sententiæ valde suspectum reddunt, quod de illis vulgò circumfertur, & multorum mandatum est literis. Accedit, quòd nullus ocularus testis tam exiguæ gentis proferatur : sed incredibilia de Pygmæis narrentur : quale est illud apud Philostratum in Imaginibus, Antæo ab Hercule interempto Pygmæos, vt fratris mortem vlciscerentur, consilio inuito irruisse in Herculem, ac fratrem Antæum existimasse : quòd tam Pygmæi, quàm Antæus terra editi crederentur : id est, obscuro, ignotoq̃ genere. Nam, vt Tertullianus cap. 11. Apologet. scribit, terræ filij vocantur, quorum genus incertum est. Illud vrget vehementer, quòd si qua sit gens Pygmæorum, qui octo duntaxat annos viuant, necesse est quosdam finitimos populos esse, qui quindecim, quosdam qui viginti, & quosdam qui triginta circiter annos viuant. quod tamen nusquam est relatum nec fando auditum. Illud etiam vrget, quòd si Pygmæi sint, quorum vitæ spatium octo annis terminetur, fieri non potest, vt tam breui vitæ interstitio vsus rationis participes reddantur : proinde nec homines dici poterunt. Quin gentem Pygmæorum breui interire necesse esset, quòd ad gignendum ob pueritiam, & senectutem, necessariamq̃ nouem mensium vteri gestationem, præterquàm bis aut ter ad summum, nihil prorsus temporis reliquum haberent. Præsertim cùm multi etiam inter nos generationis sint prorsus expertes. Rectè igitur Strabo lib. 15. Geographiæ, historiam Pygmæorum fabulis annumerat. & lib. 2. scribit Hesiodum & semicanes, & Pygmæos homines commentum. & rursus eodem in lib. vniuersos Indiæ scriptores sæpius falsa locutos. Proinde Demarcho, & Megastheni fidem abrogandam, quòd dixerint esse homines sine naribus, item vnoculos, & tibijs proceres, & digitis retrò inuersis : innouarint etiam Pygmæorum aduersus grues decantata pridem ab Homero prælia. Albertus tamen Pygmæos esse affirmat, qui homines non sint, sed monstra quædam

Terræ filij.

*Si Pygmæi sint
usus rationis
participes esse
nequeunt.*

*Multi genera-
tionis expertes.*

*Homines sine
naribus, item
vnoculi.*

quædam hominibus similia quam sententiã confirmare videtur, quod à multis accepti ante annos plus minus triginta duo Tolosam nostram Pygmæorum cadauera allata, quæ etsi per exigua essent, formam tamen vtriusque sexus habebãt. Nec id mirum cuiquam videri debet, cum radix herbæ, quæ centumcapita dicitur, alterutrius sexus similitudinem referat, vt Plinius ait lib. 22. Item radix mandragoræ, de qua infrequentes extant apud Columellam versus,

Quamuis semihominis desano gramine facta

Mandragora pariat flores, mœstamq; cicutam.

Sunt & pisces hominum formam in superiori corporis parte habentes, vt Sirenæ: sunt & terrestria quædam animalia, vt Satyri, & Hippocentauri. Diuus enim Hieronymus in Epistolis est auctor ab Antonio Heremita repertum hominem equo mistum, cui opinio Poëtarum Centauri vocabulum indidit. Et Plinius lib. 7. cap. 3. Claudium Cæsarem literis prodidisse scribit, Hippocentaurum in Thessalia natum eodem die interiisse: ac eius principatu se Hippocentaurum vidisse testatur ex Ægypto in melle allatum. Ego itaque, vt liberè dicam quod sentio, inficiari nolo quosdam pumiliones esse, sicut & quosdam Gigantes fuisse certum est: at quandam esse Pygmæorum gentem, quæ rationis sit particeps, cum *ad vvaris* sit, tum omni asseueratione falsum esse confirmo.

Albertus Pygmaeos monstra quædam esse putat.

Duo Pygmaei Tolosam allati. Centum capita. Radix mandragoræ humanam effigie præfert.

Pumiliones quosdã esse, non etiam gentem Pygmæorum.

De Salamandra, & quàm grauius fallantur, qui eam ignibus absumi negant.

CAP. XV.

Salamandra lacerti genus est, varium, vt ait Dioscorides, seu stellatum, vt Plinius scribit, quod nunquam, nisi æstiuo tempore post multam pluuiam videtur. Hanc Aristoteles, cui vulgus omne consentit, igne absumi negat. Idemq; rati sunt Nicæder in Alexiphar. Plinius lib. 10. cap. 67. & Ælianus in hist. Animal. Aiunt enim vim frigidissimam hoc animal habere, & ideo tactum ignem perinde ac glaciem extinguere. Atqui sicut falsum est Salamandram igne non lædi, ita vis frigidissima falsò ei tribuitur. Nam Dioscoride & Galeno auctoribus, vim & potestatem exedendi habet: item calefaciendi, & exulcerandi

Salamandra descriptio.

Vulgus Salamandram igne absumi negat.

Reiectus vulgari error.

Vis Salamandræ.

f. randi

*Salamandra den-
sam & pingue
cutim habet.*

Λιπόρρινος.

randi. Itaque si qua paulisper illæsa in igne versetur, id propter cutis densitatem eueniet: aut quia perpetuo humore madeat, quo absumpto, necesse est eam ignibus absumi. Ideo enim à Nicandro λιπόρρινος nuncupatur, quasi pinguem cutim habens: λιπός enim pinguedinem, & ρίνος pellem significat. Rectè igitur Dioscorides lib. 2. scribit, falsò creditum esse Salamandram ignibus non vri. Et Plinius lib. 29. cap. 4. Si id esset verum, iam expertam fuisse Romam. Galenus quoque lib. 3. de Temperamentis, ait Salamandram breui quidem intercapedine nihil ab igne pati: sed si longiore spatio ei admouea- tur, proculdubio comburi. Alioqui perperam, & imperitè Galenus lib. 11. de simplic. medic. facult. & in lib. de compo- sit. medicam. Paulus Ægineta lib. 7. cap. 3. Cornelius Celsus, & alij in rebus medicis cineres vstæ Salamandræ commenda- rent ad abigendam lepram & scabiem, necnon ad efficiendù, ne euulsi pili renascantur. Habent enim, quemadmodum ij- dem auctores tradidere, exedendi, & adurendi vim. Quæ om- nia satis detegunt insignem illorum hallucinationem, qui Salamandram tum igne non vri, tum flammis ali, prauè, & in- scienter prodiderunt.

*Cineres Sala-
mandræ curant
lepram & sca-
biem.*

*Quàm ampla & magnifica fuerit domini apud veteres
appellatio.*

CAP. XVI.

Veteres suos nominibus obuios salutabant: ac cum illud non succurreret, quemadmodum Seneca li- bro 1. epist. scribit, eos dominos vocabant. Mar- tialis,

Cùm te non nossem, dominum, regemq; vocabã.

*Superba domi-
ni appellatio.*

At hoc nomē existimatum est quibusdã temporibus tam am- plū, magnificū, atq; superbum, eo vt appellari Romanorū prin- cipes recularint, quod indicio esset reliquos seruos esse. Ideo Augustus, cum esset aliquando dominus à populo nomina- tus, non solūm vetuit, ne quis ipsum hoc nomine compella- ret, sed etiam summopere cauit, vt Dion Coccius est auctor lib. 55. & Suetonius in Augusto. Vnde Tertullianus in Apo- loget. Augustus (inquit) Imperij formator, ne dominum qui- dem se dici volebat. hoc enim Dei est cognomen. Dicam pla- nè

*Augustus no-
luit à populo
dominus nuncu-
pári.*

nè Imperatorem Dominum, sed more communi. Sed quando non cogor, vt Dominum vice Dei dicam. Cæterum liber sum illi : Dominus enim meus vnus est Deus omnipotens, æternus, idem qui & ipſius, qui pater patriæ est, quomodo Dominus est. Hæc Tertul. Tiberius quoque Cæſar, vt Tacitus lib. 2. ſcribit, acerbè increpuit eos, qui ipſum Dominum dixerant. Quin Alexander Seuerus, auctore Lampridio, ſe Dominum appellari vetuit, quòd nimis ampla & magnifica Domini appellatio videretur. Huc pertinent inſequentes Palladæ verſus, quibus ſignificat ſe nolle Dominum appellari, quòd nihil dare aſſentatoribus poſſet : & alludit à verbo δόμναι, ad nomen δόμνε.

Tiberius acerbè increpuit eos, qui ipſum dominū dixerā

Ἡμὸς φίλος τὴν λάβη, δόμνε φράτερ ἐνὸς ἕγραψεν,
 Ἡμὸς δ' αὖ μήτι λάβη, τὸ φράτερ εἶπε μόνου.
 εἶναι γὰρ καὶ ταῦτα τὰ ῥήματα, αὐτὰρ ἕγωγε
 οὐ γὰρ ἐθέλω δόμνε, ὅ γὰρ ἔχω δόμναι.

Si quid amicus largitur, protinus eum Dominum fratrem vocat.

Si nihil det, fratrem tantum dicit.

Hæ enim voces venales sunt. aſt ego

Qui nihil habeo quod dem, dominus vocari nolo.

Claudius Cæſar, auctore Tranquillo, vt tacita aſſentatione vulgi fauorem aucuparetur, sæpe hortando, rogandoq; ad hilaritatem homines prouocabat, dominos identidem appellans, immiſtis interdum, & accerſitis iocis. Sed quidam Romani Principes ſic auidè illam appellationem arripuerunt, vt Domitianus exemplo Caligulæ ſe Dominum Deumq; appellari iuſſerit, quemadmodum Suetonius, Eusebius, Sextus Aurelius, Eutropius, & alij multi literis tradiderunt. Nos Galli Regem noſtrum Græco-vocabulo λέως appellamus, & vt σ, proferentes: Delphinum verò, id eſt, Regis proximum heredem, dictione Gallica Dominum ſignificante.

Domitianus exemplo Caligule ſe dominum deumq; appellari iuſſit.

De mirabili Pentapoleos interitu, eiusq; apparentibus veſtigijs.

C A P. XVII.

Ehementer quibusdam ætatis nostræ hominibus succensco, qui adeò vesanæ & sceleratæ mentis sunt, vt nullas suorum maleficiorum pœnas pertimescant: quòd in animum suum multis, grauibuscq; rerum humanarum curis obrutum, & nefarijs sceleribus inquinatum nec ea quidem inducere queant, quæ sacris literis de vltione diuina delictorum continentur. Audiant igitur illi ex Solomone, audiant ex Tacito, Strabone, & alijs non dubiæ fidei auctoribus, quænam etiamnum extent momento absumptæ ob nefandam libidinem celebris Pentapoleos vestigia: vt qui Dei & virtutis amore aut iudiciorum metu à sceleribus non auocantur, diuinæ saltem vltionis formidine ab illis deterreantur. Solomon Sap. 10. Sapientia diuina iustum à pereuntibus impijs liberauit fugientem, descendente igne in Pentapolim, quibus in testimonium nequitie constat fumigabunda deserta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria stans figmentum salis. Pentapolis ea regio appellatur, quòd quinque constaret ciuitatibus: nimirum Sodoma, Gomorrha, Adama, Seboim, & Segor. Sed cum igni, & sulphure ob nefarias hominum libidines plueret, propter Lot exigua ciuitas Segor conseruata fuit, vt Genes. 19. cap. dicitur. Solinus cap. 38. Longo (inquit) ab Hierosolymis recessu tristis sinus panditur, quem de cælo tactum testatur humus nigra, & in cinerem soluta. Duo ibi oppida, Sodomum nominatum alterum, alterum Gomorum. Apud quæ pomum gignitur, quod habeat speciem licet maturitatis, mandi tamen non potest. Nam fuliginem intrinsecus fauillaceam ambitio tantum extimæ cutis cohibet, quæ vel leui tactu pressa, fumum exhalat, & fatiscit in vagum puluerem. Iustinus de Iudæa loquens lib. 36. In ea, inquit, regione latus lacus est, qui propter magnitudinem, & aquæ immobilitatem, mortuum mare dicitur. Nam neque ventis mouetur, resistente turbinibus bitumine, quo aqua omnis stagnatur: neque nauigationis patiens est, quoniam omnia vita carentia in profundum merguntur: nec materiam vllam sustinet, nisi quæ alumine illinatur. Strabo auctor est lib. 16. Geograph. Sirbonis lacum hunc locum appellari, & igneam regionem esse. Nam petras, inquit, asperas & exustas circa Moafadas habet,

*Pentapolis mo-
ueto absumpta.*

*Nomina ciuita-
tũ Pentapoleos.
Segor propter
Lot cõseruata.
Solinus Penta-
polim tristem
sinum uocat.*

*Strabonis de So-
doma & eius
lacu opinio.*

& multis in terris prærupta, & terram cinerulentam, & picis guttas ex petris distillantes, & flumina fœtido odore efferuentia, & habitationes passim euerfas: quòd eo loco tredecim vrbes olim habitabantur, quarum metropolis Sodoma adhuc sexaginta stadiorum ambitum seruet: & quod ex terræ motibus, & ignis afflatu, & aquis calidis, & sulphureis lacus eruperit, & quòd petræ igniferæ factæ sint, & vrbium aliæ absorptæ, aliæ ab iis, qui aufugerunt, derelictæ. Cæcutit admodum hoc Strabo. At id mirum cuiquam videri non debet: quandoquidem causa & ratio illum prorsus latebant, admirabilis interitus Pentapoleos. Quod & in Tacito obseruauimus: sic enim eadem de re lib. 21. scribit, Jordanes vnū atq; alterum lacū integer perfluit: tertio retinetur. Lacus immenso ambitu specie maris, sapore corruptior, grauitate odoris accolis pestifer, neque vento impellitur, neq; pisces aut suetas aquis volucres patitur. incertum vnde. Superiecta vt solido feruntur, periti, imperitiq; nandi, perinde attolluntur. Et paulo post, Haud procul inde campi, quos ferunt olim vberes, magnisq; vrbibus habitatos, fulminū iactu arsisse: & manere vestigia, terramq; specie torridam vim frugiferam perdidisse. Nam cuncta sponte edita, aut manu sata, siue herba tenus aut flore, seu solitam in speciem adoleuere, atra & inania velut in cinerem euanescent. Ergo sicut Iudaïcas quondam vrbes igne cælesti flagrasse concesserim, ita halitu lacus infici terram; corrumpi superfusum spiritum eoq; fœtus segetum & autumnī putrescere reor, solo cæloq; iuxta graui. Licet autem ethnici auctores in his rebus à Deo præter naturam mirabiliter factis, omnino inter se non conueniant: illud tamen ex illis constat, & arsisse Pentapolim, & casu quodam admirabili concidisse, eiusq; rei apertissima vestigia etiamnum extare. Hûc ergo animum aduertât Luciani illi & Epicuri, qui totam Rempubl. Christianam suis sceleribus & impietatibus turbât. Caveant autem ij verbo tenus Christiani, ne ob sceleratam hypocrisim, Simoniacum ambitum, illicitam fœnerationem, furta, sacrilegia, adulteria, conuicia, quibus pios incessunt, & alia grauissima scelera: caueant, inquam, ne iudex ille iustus & præpotens, in cuius manus horrendum est incidere, meritas talium admissorum pœnas ab eis expetat, & hîc vel

*Locus Taciti
de Sodoma.*

*Christiana monitio
& obiurgatio.*

apud inferos tarditatem supplicij grauitate compenfer.

De furtis.

CAP. XVIII.

Um memoria diligenter repeto, quoad longissimè mens mea respicere potest, & animo intentiùs contemplor, priscorum de furtis leges aut scripto traditas, aut sine scripto receptas & obseruatas, miram videre videor in re natura turpi

& illicita humanarum opinionum varietatem. Etenim iustæ illarum legum perpaucæ, plures iniustæ ob nimiam lenitatem vel acerbiteratam fuisse videntur. Quod vt planum fiat, eas sigillatim commemorabimus. Lege Mosis Exodi 22. Qui furatus boues vel oues vendidisset, vel occidisset, quinque boues pro vno restituebat, & quatuor oues pro vna. Quod si rem surreptam habuisset, duplum reddere cogebatur. Sed dein furti pœna vsque ad septuplum apud Hebræos adau-

Lex Mosis de furtis.

Pœna furti apud Hebræos usque ad septuplum aucta.

Lex xii. tab. fures manifestos occidere permittit.

Grauior scenerationis: quam furti pœna.

cta fuit, vt ex Solomone perspici licet, Prouerb. 6. Non grandis, inquit, est pœna cum quis furatus fuerit (respectu scilicet adulterij.) furatur enim vt esurientem impleat animam: deprehensus quoque reddet septuplum, & omnem substantiam domus suæ tradet, & liberabit se. Cum autem propriæ facultates non suppetebant, furti damnatus distrahebatur, vt Exo. 22. dicitur. Lex decemuiralis, quemadmodum Cicero pro Milone scribit, & Gellius lib. 11. cap. 18. furem manifestum occidere permittit, si noctu deprehenderetur, aut interdium si telo se defenderet. Aliter liberos cædi voluit, adiciq; ei, cui furtum factum esset: seruos verò è saxo præcipitari. Sed hoc iure vti postea desitum fuit, & pœna quadrupli in fures manifestos constituta, dupli verò in fures non manifestos. Quamquam dici potest, quod de pœna dupli in fures non manifestos Gellius scripsit, ad decemuiros esse referendum, quòd illorum de pœna furti manifesti loquens eodem in capite prius meminerit: & rerum ac verborum series id exposcere videantur. Sicq; illud Catonis est accipiendum in præfat. libri de re rustica, maiores nostri sic habuere, & ita in legibus posuere, furem dupli condemnari, sceneratorem quadrupli. Cæterum qui Romanam postea moderati sunt Rempublicam, vt nihil acerb.

acerbius aut remiffius in his caufis ftatuerent iudices, quàm deponeret ratio : pro quantitate, qualitate, & modo delicti pœnas luere fures voluerunt. Non reperio tamen legibus Romanorum furibus, qui nec noctu deprehenderentur, nec interdium telo fe defenderent, pœnam mortis irrogatam fuiſſe: etiam ſi propter quantitatem, qualitatem, iterationemve furti atrocius delictum videretur, niſi forte publicam pecuniam, vel rem ſacram, vel religioſam furati fuiſſent: aut iudices tempore adminiſtrationis publicas pecunias ſubtraxiſſent, aut furto publicam pacem violaffent. Voluit nanque Fridericus, eum, qui quinque ſolidos furatur, reſte ſuſpendi: eum verò qui minus, ſcopis caſtigari. Quæ ſanctio temporaria fuiſſe videtur: cùm fures omnes pacem publicam turbent, ſed non pari ratione: æquum tamen non ſit, omnes, qui quinque ſolidos furantur, reſte ſuſpendi. Itaque non omnes ea ſanctione tenentur, ſed illi demum quibus innotuit. Quin edita illa ſanctio fuit, ob coërcendam improbitatem & peruicaciam quorundam Germanorum, qui fures inſignes tunc temporis erant: ſicut & priſcis temporibus fuiſſe, Pomponius Mela lib. 3. de ſitu orbis teſtatur. Ideo cùm ius ſingulare contineat, produci temere ad caſus diſſimiles non debet. Quocirca, quod à Califtrato reſponſum eſt, famoſos latrones in his locis, vbi graſſati ſunt, furcæ affigendos: perperam ad fures trahitur. Latrones enim graſſatores ſunt, & viarum obſeſſores, qui multum à furibus differunt. Vnde Juſtinianus nouella 134. Pro furto, inquit, nolumus vt vllum membrum amputetur, aut mors irrogetur, ſed alia ratione caſtigatio procedat. Fures verò appellamus eos, qui clam & ſine armis talia delinquant. Eos autem qui violenter graſſantur, vel cum armis, vel ſine armis, ſiue in iudicio, ſiue in via, ſiue in mari, legibus comprehenſas ſuſtinere pœnas iubemus. Sic autem Valentinianus perofus eſt latrones, vt quenquam pro illis patrocinari vetuerit, tit. de deſenſorib. ciuitatum. C. Huc pertinet illud Senecæ lib. 1. epiſt. Sed latrocinium fecit aliquis, quid ergo meruit? vt ſuſpendatur. id eſt, vt cruci affigatur. Primus enim Conſtantineſis ſupplicium crucis ſuſtulit, furcæ pœna in eius locum ſuſſecta: edixitq; vt nummiſmatis ſignum crucis imprimeretur. Itaque coniectura ducimur ad

ſuſp

Legibus Romanorum pœna mortis furibus non irrogatur, exceptis aliquot caſibus.

Enucleatus §. ult. de pace ten.

Germani fures inſignes.

Declarata l. capitaliū. §. famoſos. D. de pœn. Latrones multū à furibus differunt.

Iuſtin. noluit pro furto mortis pœnam irrogari.

Valentinianus vetuit quenquam pro furibus patrocinari.

Conſtantineſis ſupplicium crucis ſuſtulit, iuſſitq; nummiſmatis ſignum crucis imprimi.

*Callistratus pro
cruce, furcam
appo,uit.*

ſuſpicandum in loco Calliſtrati iam citato pro cruce Tribonianum adſcripiſſe furcam, vt ſcenæ, quod dicitur, & tempori feruaret. His autem, quæ ſuperius dicta ſunt, ſuffragatur Lampridius in Alex. Cùm quidam, inquit, ex honoratis vitæ ſordidæ, & aliquando furtorum reus, per ambitionem nimiam ad militiam adſpirafſet, idcirco quod per reges amicos ambierat, admiſſus ſtatim in furto præſentibus patronis detectus eſt, iuſſuq; à regibus audiri, damnatus eſt re probata. Et cùm quæreretur à regibus quid apud eos paterentur fures, illi reſponderunt: Crucem. Ad eorum reſponſum in crucem ſublatus eſt. Ita & patronis auctoribus damnatus ambitor eſt: & Alexandri, quam præcipuè tuebatur, ſeruata eſt clementia.

*Alex. magiſtra-
tus fures ſum-
mo odio proſe-
quebatur.
Fures hoſtes et
inimici Reipu-
blice.*

Hic porro Alexander, eodem Lampridio auctore, ſeueriſſimus iudex contra fures fuit, appellans eoſdem quotidianorum ſcelerum reos, & damnatos acerrimè, ac ſolos hoſtes inimicosq; Reipubl. vocans. Quod ſi vnquam furem iudicem vidifſet, paratum digitum habebat, vt illi oculum erueret. Tantum odium eum tenebat eorum, de quibus apud ſe probatum eſſet, quod fures fuiſſent. Edixit itaque per præconem, vt nullus iudicum aut magiſtratuum principem ſalutaret, qui ſe furem eſſe noſſet: ne aliquando detectus capitis pœnã ſubiret. Erat præterea hæc illius ſententia, ſolos fures de paupertate queri, dum volunt ſcelera vitæ ſuæ tegere. Idem addebat ſententiã de furibus notam: *ὁ πολλὰ κλέψας ὀλίγα δὲ ἐκπέμπει*.) Qui

Alex. edictum.

multa rapuerit, pauca dederit, effugiet. Aurea mehercule ſententia, quam uſurpatam aliquando vidimus, cùm aliqui locupletes circunciſæ, vel adulteratæ monetæ, vel illicitæ indictionis, aliorum ve inſignium furtorum rei poſtulabantur. Quocirca Draco Athenienſis ille legiſlator acerbus ſupra modum in cœercendis furibus fuit: nam cuiuſcunq; generis fures eſſent, ſummum eis ſupplicium irrogabat, vt Gellius ait lib. 11. cap. 18. Itaque licet olera alias ve perexiguas res ſurripuiſſent, morte nihilo ſecius admiſſum vindicabat, quem admodum Plutarchus in eius vita prodidit. Et quia nimium acerba hæc lex erat, tacito Athenienſium conſenſu antiquata fuit: & poſtea Solon vnus ex ſeptem ſapientibus Græciæ legibus ſuis non mortis pœna, ſed dupli præſtatione furtum vindicandum cenſuit. Sicq; agnoſcimus nimiam Draconis

*Alexandri de
furibus apoph-
thegma.*

*Draconis in-
pu-
niendis furibus
ſeueritas.*

*Draconis lex ta-
cito populi con-
ſenſu obliterata
fuit.*

*Legum Draco-
nis & Solonis
differencia.*

Quocirca Draco Athenienſis ille legiſlator acerbus ſupra modum in cœercendis furibus fuit: nam cuiuſcunq; generis fures eſſent, ſummum eis ſupplicium irrogabat, vt Gellius ait lib. 11. cap. 18. Itaque licet olera alias ve perexiguas res ſurripuiſſent, morte nihilo ſecius admiſſum vindicabat, quem admodum Plutarchus in eius vita prodidit. Et quia nimium acerba hæc lex erat, tacito Athenienſium conſenſu antiquata fuit: & poſtea Solon vnus ex ſeptem ſapientibus Græciæ legibus ſuis non mortis pœna, ſed dupli præſtatione furtum vindicandum cenſuit. Sicq; agnoſcimus nimiam Draconis

in furtis vindicandis seueritatem, & Solonis nimiam lenitatem: quòd nullo habito furto delectu hic dupli pœnam, ille mortis generaliter furibus irrogarit. Notauit aliquando de furtis & varia illorum coërcitione locum Eusebij relatu dignissimum lib. 6. de præpar. Euangel. cap. 8. In atriis, inquit, qui aliquid vel minimum furatus est, lapidibus obruitur. In bracteis qui pauca furatur, sputis dedecoratur. Romanorum legibus verberibus ceditur. Ab Euphrate fluuio vsq; ad Orientalem oceanum, cui cædes vel furtum obiicitur, non magno mœrore torquetur. Et sanè apud multas gentes populosve magna huius sceleris impunitas fuit: quæ tamen aliquo exercitationis aut solertiæ velamento plerunque tegebatur. Itaq; apud Lacedæmonios, vt Xenophon in lib. de eorum Repub. Plutarchus in Apophthegm. & Heraclides in Polit. scribunt, iuuenes impunè furabantur, & negligentioribus rerum dominis insidias tendebant: tum vt hac exercitatione laboribus bellicis affluerent: tum vt rerum domini in rebus suis asseruandis cauti prouidiq; essent. Veruntamen in furto deprehensi vapulabant, & in ediam pati cogebantur. Ideo quidam iuuenis, vt Plutarchus refert, cum surreptam vulpeculam interiore indusio occultasset, prius ab ea se clam discerpi, & demum interfici passus est, quàm furtum ostenderet. Heraclides ait Lycios rapinis & latrociniiis victum sibi quæsiisse. & Plutarchus in Problemat. Samios Mercurio Chariditæ rem diuinam facientes volentibus & furari & latrocinari permisisse. Quis autem leges non mirabitur Ægyptiorum, quibus furta omnia licita & impunita erant? Ne tamen omnino probari viderentur, statutum erat, vt qui res alienas contrectare vellent, nomen suum apud principem sacerdotum profiterentur, & rem postea furto subtractam deferrent: contra domini diem & horam describerent, qua res surrepta fuisset: vt si forè id sciuisent, res restitueretur. Locri, vt inquit Heraclides, in furto deprehensos oculis priuabant. quod & hodie Scenani, qui in Africa sub Preteianne degunt, suis legibus præscriptum habent. Illi enim, vt Iouius scribit, furibus oculos eruunt, traduntq; luminibus miserè captos publico mancipio, qui eos cithara & cantu cibum quærentes per omnes regiones & remota regna ea lege perducant, vt alterum

Eusebij locus de varia furum coërcitione.

Quædam gentes furtis uelamentum solertiæ & exercitationis prætexuerunt. Apud Lacedæmonios iuuenes impunè furantur

Ægyptijs furta omnia licita & impunita.

Locri fures excæcabant.

Cur furtū im-
probetur.

Bonis præmia,
malis uerò pœ-
næ sunt irrogã-
dæ.

Virtus uitij nõ
paratur.
Partes iudican-
tium.

Furibus cur pœ-
næ irrogentur.

diem vno in loco permanere vtrique capitale sit. Iam ergo cernimus quàm variæ sint, dicam & dissidentes, gentium ac populorum de furtis leges: adeò, vt quidam ea licita & impunita esse velint, alij morte vindicanda. Sed propterea ius naturæ nõ mutatur, quod semper idem vbiq; valet, & omnium animis insculptum est atque comprehensum. Quæ est enim tam rudis & barbara natio, cui perspectum non sit, iniquum esse segnem & inertis vitæ hominem laboriosi & vigilacis bona vsurpare? Item has Dei voces non exaudientem impunitum manere? Neminem lædas, Suum cuique tribuas, Alteri ne facias, quæ tibi fieri non vis. Certè natura satis edocti sumus bonis & bene de nobis merentibus honores, præmia, & gratiam, malis verò & nocentibus pœnas inferri oportere. Quanquam naturæ lex pœnarum modum non statuatur, sed lex tantum ciuilis. Itaq; gentes, quæ furta permiserunt, quòd ignorãtiam causari immutabilium naturæ præceptorum non possent, suis legibus ingenerandæ fortitudinis velamentum prætexuerunt. Sed valdè hebetes aut vesani erant, qui vitiis parari virtutē posse arbitrabantur. Nunc igitur depulsa istiusmodi errorum caligine, dare operam iudices debet, vt prima illa naturæ præcepta omnium animis insita atque innata, cuiquam transgredi impunè non liceat. Quandoquidem publicus illorum neglectus mutatio ve insignem inuehit naturæ deprauationem, & Rerumpublicarum perturbationem. Ergo prudens iudex habita rerum & personarū ratione, pro mensura peccati pœnas furibus irrogabit: ita vt exemplo sint cæteris, meliores ipsi reddantur, & quod priuatim damnum passus interest, sarciatur.

Qui libri Ciceronis interciderint, & quædam eiusdem auctoris de Consolatione, seu de Luctu minuendo, fragmenta.

CAP. XIX.

Ciceronis ingenium atq; diligentia.

Agnum profectò fuit M. Ciceronis ingenium, magna industria, & in optimarum artium studiis assiduitas atque diligentia. Is enim non solum dum otio fruebatur, sed etiã dum honoribus, dum causis agendis, dum Reipublicæ cura multisq;

tisq; officiis implicatus & cōstrictus tenebatur, tot orationes, tot etiam libros immortalitate longè dignissimos conscripsit, vt meritò de se in Oratore dicat : Nemo orator tam multa ne in Græco quidem otio scripsit, quàm multa sunt nostra. Et in primo Academ. quæst. Qui autem alia malunt scribi à nobis, æqui esse debent : quòd & scripta nostra multa sunt, vt plura nemini ex nostris : & scribentur fortasse plura, si vita suppetet. Vt autem missos faciamus Marci Ciceronis libros, qui vulgò circumferuntur, & in manibus sunt omnium, alios permultos conscripsit, qui incuria librariorum, aut temporum iniuria iamdiu interciderunt : vt tam insignem talium librorũ iacturam pro eo ac par est, omnes recti sermonis amantes & elegantioris doctrinæ studiosi molestè ferre debeant : atque eniti, vt aliqua ex parte tandem aliquando sarciantur. Scripsit Cicero præter libros qui extant, librum de iure ciuili in artem redigendo, quem Gellius citat lib. 1. cap. 22. scripsit de Orthographia librum, cuius lib. 5. Priscianus meminit. Scripsit sex de Republica libros, cum gubernacula Reipublicæ tenebat, vt ipse lib. 2. de Diuinat. ait : eorumq; testimonio aliis in libris sæpissimè vtitur. Composuit poëma de rebus à Mario municipe suo gestis. Ideoq; Marius poëma nūcupat lib. 1. de Legib. & lib. 1. de Diuin. Composuit Aratum versibus hexametris. Item poëma Pontium, Glaucum nuncupatum, vt ait Plutarchus : ac iuuenis Xenophontis œconomicum vertit, necnon Platonis Protagoram, vt ipse lib. 1. Offic. testatur, & Nonius ac Priscianus notant. Idem duas Æschinis & Demosthenis nobilissimas orationes, pro Ctesiphonte scilicet, & contra Ctesiphontem, è Græco conuertit, vt in lib. de optim. genere orator. refert. Edidit Prognostica, item Portiæ laudationes, & de Gloria libros duos, quemadmodum ipse testis est lib. 2. & lib. 13. Epist. ad Attic. & de Offic. lib. 2. Edidit post mortem Tullia, de Consolat. seu de luctu minuendo librum, de quo lib. 12. Epist. ad Attic. lib. 4. Quæst. Tusc. & Augustinus de ciuit. Dei, lib. 19. cap. 4. & lib. 22. cap. 20. Catonis Vticensis laudes quodam libro cōplexus est, in quem Cæsar Anticatores fecit. Cohortatus est omnes vehementer ad philosophiæ studium Hortensio dialogo, sicut de Diuinat. lib. 2. ait, item in Epist. ad Attic. & in Quæst. Tusc. ac de eo

Nemo tam multa scripsit, quàm Cicero.

Libri Ciceronis perditii.

loquitur Augustinus lib. 3. de ciuit. Dei, cap. 15. Edidit porro de virtutibus librum, cuius meminit Charisius. fecit & ἔπος ad Cæsarem, necnon de tēporibus lib. tres, & Academicarum quæst. quatuor, ex quibus duo tantū supersunt, sicut ex quinque libris de legibus tres. Nanq; Macrobius hunc locum Ciceronis ex lib. 5. de leg. profert: Vis'ne igitur quoniam sol paululum à meridie iam deuexus videtur, neque dum fatis ab his nouellis arboribus omnis hic locus opacatur, descendamus ad Lirim, eaq;, quæ restant, in illis alnorum vmbraculis persequamur? Omitto permultos, qui desiderantur, Epistolarum Ciceronis libros, omitto & deperditas illius orationes. Nam omnia singulatim recensere otij esset & negotij maioris. Erunt igitur optimè de re literaria meriti, qui tam insignes eloquentiæ parentis libros ab interitu vindicabunt: flagris autem & omni ignominia dignissimi, qui cum magno, vt fertur, Reipublicæ bono eos edere vel integros, vel mutilos possint, ita tamen abscondunt, vt nunquam appareant. Cùm tamen suppressi nec illis nec aliis quicquam interim profint. Ego itaq;, vt pro virili parte conatus eorum adiuuem, qui sese literarum studiis dediderunt, & desiderio operum Ciceronis tenentur, quæ obseruauit apud Lactantium, Augustinum, & ipsum Ciceronem lib. de Consolatione fragmenta interim dum maiora molior, in medium proferre non grauabor.

*Fragmenta lib. Ciceronis de Consolatione, seu de
luctu minuendo.*

Marcus Tullius in sua Consolatione pugnasse semper contra fortunam loquitur, eamq; à se esse superatam, cùm fortiter inimicorum impetus retudisset, ne rum quidem se ab ea fractum, cùm domo pulsus patria caruit, tum autem cùm amiserit charissimam filiam, victum se à fortuna turpiter confitetur. Cedo, inquit, en manum tollo. Lactantius lib. 3. cap. 28.

Cùm verò & mares, & scēmas complures ex hominibus in Deorum numerum esse videamus, & eorum in vrbibus atque agris augustissima delubra veneremur: assentiamur eorū sapientiæ, quorum ingenijs & inuentis omnem vitam legibus excultam, constitutamq; habemus. Quòd si vllum vnquam
animal

animal consecrandum fuit, illud profectò fuit. Si Cadmi aut Amphionis progenies, aut Tyndari in cælum tollenda fama fuit: huic idem honos certè dicandus est. Quod quidem faciam: teq; omnium optimam, doctissimamq;, approbantibus Dijs immortalibus ipsis in eorum cœtu locatam, ad opinionẽ omnium mortalium consecrabo. Laët. lib. 1. cap. 15.

Non nasci longè optimum, nec in hos scopulos incidere vitæ: Proximum autem, si natus sis, quamprimum mori, tanquam ex incendio effugere violentiam fortunæ. Laët. lib. 3. cap. 19.

Nec enim omnibus ijdem illi sapientes arbitrati sunt eundem cursum in cælum patere: nam vitij & scelerihus contaminatos deprimi in tenebras, atque in cœno iacere docuerunt: castos autem animos, puros, integros, incorruptos, bonis etiã studijs, atque artibus expolitos, leni quodam, & facili lapsu ad Deos, id est, ad naturam sui similem peruolare. Laëtantius lib. 3. cap. 19.

Animorum nulla in terris origo inueniri potest: nihil est enim in animis mixtum, atque concretum, aut quod ex terra natum, atque fictum esse videatur: nihil ve aut humidum quidem, aut stabile, aut igneum: his enim in naturis nihil inest, quod vim memorię, mentis, cogitationis habeat, quod & præterita teneat, & futura prouideat, & complecti possit præsentia: quæ sola diuina sunt. nec inuenietur vnquam, vnde ad hominem venire possint, nisi à Deo. Singularis est igitur quædam natura, atque vis animi, seiuncta ab his vsitatis, notisq; naturis. Itaque, quicquid est illud quod sentit, quod sapit, quod vult, quod viget, cæleste & diuinum est, ob eamq; rem æternum sit necesse est. nec verò Deus ipse, qui intelligitur à nobis, alio modo intelligi potest, nisi mens soluta quædam & libera, segregata ab omni concretionem mortali, omnia sentiens, & mouens, ipsaq; prædita motu sempiterno. Ex Cicerone lib. 1. Tusc. Laët. lib. 1. cap. 5. August. de Ciuit. Dei, lib. 22. cap. 20.

De Cometa, qui anno 1556. multos dies emicuit, & rebus postea infecutis.

C A P. X X.

Nno salutis humanæ quinquagesimosexto supra
 sesquimillesimum horrendus Cometes dies tri-
 ginta, & eo amplius, per vniuersam Europam vi-
 sus est: quem eleganter quidam vir doctus, & ami-
 cus noster ad hunc modum descripsit,

Nox erat, & toto radiabant lumina cælo,
 Cum superexoriens stella flagrante Cometes
 Crinibus expansis, radio nutante per auras
 Aetherea flamma formas imitante Deorum,
 Terruit attonitum multis angoribus orbem.
 Hunc primùm in latere Arcturi, Tropicoq; vagantem
 Vidimus in vacuum lumen diffundere, donec
 Proderet in cubito celeri statione Bootem.
 Inde per æquantis tendens discrimina Libræ,
 Virginis impleuit spatium, per Plaustra, per Anguem,
 Auerso remeans cursu dum staret in Arcto.
 A qua digrediens paulatim in vertice mundum
 Attigit, obliquo findens animalia centro.
 Incertum per iter declinans syderis vllum
 Non stetit ad motum, nec primi mobilis axi
 Incubuit, sed tanquam stella creata recenter
 Seruauit proprium per singula sydera cursum,
 Effugiens Veneris, Martisq; diametra signa,
 Saturniq; minas, auersaq; lumina Solis,
 Stilbontisq; manus pugnantes robore & astu.
 Hunc tu Stelligeri seu credas numen Olympi,
 Seu illustratas ardente vapore figuras,
 Siue Dei signum, meteora' de fusilis ignis
 Quattuor è multis portendere fata putamus.
 Primùm cauidici moderamina digna theatri:
 Ne cadat à iusta totiens plebecula causa,
 Quæ diu sustinuit pro summo iure rigorem.
 His modo succedet diuæ instauratio gentis
 Per sacros canones, decreta, piacula, ritus
 Inuasura pares sectas: tentabitur armis.
 Quod nulli potuere ignes, nec sanguinis horror,
 Nec tormenta graui plectentia corpora morte.
 Priucipis interitus sortem complebit amaram:

Quodq;

*Quodq; referre licet, doctrinae nomine praestans
Vnus ab occidua morietur parte Cometæ.*

*Denique regnabunt venti, terramq; trementem
Sentiet Erigone crudeli saucia peste.*

Hoc nondum extincto, alter Cometes matutino crepusculo emicuit: & postea utroque deficiente coniunctio Saturni & Martis in Ariete iuxta Solem, Venerem, & Mercurium insequuta est. Hisdem temporibus Martio mense tres Lunæ apparuerunt, totidemq; conspicui Soles, qui tandem in vnum coacti sunt: quemadmodum obtigisse dicitur Antoniano bello, & occiso Cæsare dictatore, ut Plinius docet lib. 2. histor. natural. & Eusebius in Chronic. Quæ omnia proculdubio fuerunt rerum futurarum grauisima indicia. Rectè Manilius lib. 1. Astronom.

Nunquam futilibus excanduit ignibus æther.

Nam, ut scitum est, nihil frustra naturam facere, ita omnium seculorum euentu compertum habemus, hæc plerunque signa magnarum calamitatum & ingentium malorum prænuntia esse. Impium tamen ac sceleratum esset, arbitrari propter stellas crinitas, vel cælo volantes faces, vel plures soles, vel aliud cæli prodigium, quicquam mali mortalibus accidere. Illa enim potius fiunt, ut Plinius lib. 2. scribit, propter incasura mala: quæ idcirco à Christianis vitari pijs actionibus & prudentia possunt, sicut & stellarum effectus priusquam eueniant, à scientibus & prudentibus auerti, ut Ptolomæus Aphor. 5. prodidit. vnde Manilius,

Ne mirere graueis rerumq;, hominumq; ruinas:

Sæpe domi culpa est, nescimus credere cælo.

Igitur quia signa, quæ eo tempore mortalibus in cælo apparuerunt, graues, tristes, & periculosos euentus portendere credebantur: rem multis gratam, & posteris vtilem me facturum existimaui, si formidabiles morbos, maximas calamitates, ingêtes clades, & alia infortunia, quæ non multo post mortalibus acciderunt, hoc capite describam. In Gallia nostra alijsq; multis Europæ partibus homines febribus acutis, ardentibusq; grauisimè laborarunt, & quidam prorsus absumpti sunt. Cuius rei testis sum ego locupletissimus, qui graui, continuaq; febri plus minus mense ad discrimen vitæ iactatus sum. Alij etiã

*Tres lunæ &
tres Soles iussu
1556.*

*Prodigia cæli
rerum futurarum
grauissima indica.*

*Ob signa cæli
mala mortalibus
non accidunt.*

*Mala quæ Cometae
portendunt,
vitari pijs actionibus
& prudentia possunt.*

*Febres acute et
ardentes in Gallia.*

in

in homines non leniter sæuierunt morbi, qui multis exitio fue-
re. Inter cæteros sæuijt funesta Reipublicæ pestis in Aquita-
nos, Celtas, & Belgicos: adeò vt Tholosæ circiter vigintiqua-
tuor millia hominum eo lethali morbo perierint. Quod nobis
Cometes portendisse videtur: nanque Manilius de illo sic
ad Augustum scribit,

Cometes portē
dit pestem.

*Tunc grauibus morbis, & lenta corpora tabe
Corripit exustis lethalis flamma medullis:
Labentesq; rapit populos: totasq; per vrbes
Publica succensis peraguntur fata sepulchris.
Qualis Erichthonios pestis populata colonos,
Extulit antiquas per funera pacis Athenas,
Alter in alterius labens cum fata ruebant.
Nec locus artis erat medicæ: nec vota valebant.
Cesserat officium morbis, & funera deerant.
Talia significant lucentes sæpe Cometa:
Funera cum facibus veniunt, terrisq; minantur
Ardentes sine fine rogos: ni mundus, & ipsa
Aegrotet Natura nouum sortita sepulchrum.*

Plinij lapsus.

Is autem morbus Burdigala Tolosam aduenerat. vnde fal-
sum comperi quod Plinius notat lib. 7. cap. 50. obseruatum
in meridianis partibus ad occasum Solis pestilentiam semper
ire. Fuit iisdem temporibus annonæ magna caritas ob summã
rerum omnium sterilitatem, & penuriam, quæ ad victum ne-
cessariæ sunt, in Italia præsertim, atque in Hispania, & aliquot
Galliæ partibus. Quod nobis gemino cometa significatum vi-
detur: sic enim in Phænomenis Aratus interprete Tullio:

Cometes index
futuræ famis.

*At si contigerit plures ardere cometas,
Inualidus segetes terrebit sicciore aër:
Nam quæ prorumpunt naturæ legibus vltro
Spiramenta soli, si iustus defuit humor,
Arida per cælum surgentia desuper alte
Ignescunt, flammis, mundi q; impulsa calore
Excutiunt stellas, & crebro crine rubescunt.*

Idem solum Cometam prænunciare quidam hoc disticho
docet:

*Tu steriles campos, & inania vota coloni
Siccus, & efferuens dire cometa facis.*

Illud

Illud notandum est, post annonæ caritatem pestilentiam infecutam. Id enim plerunque fieri Hesiodus lib. 1. Ἰεργων, ἢ μὲρ. his verbis ostendit, λιμόν ὄμισσι λιμόν. vnde deprompta est vulgaris illa sententia, λοιμὸς μετὰ λιμόν id est, pestis post famem. Itaque Iustinus de exercitu Xerxis loquens lib. 2. Multorum, inquit, dierum inopia contraxerat & pestem, tantaq; sceditas morientium fuit, vt viæ cadaueribus implerentur. Flagrauit eodem tempore tumultibus bellicis tota Europa, ac varieg populorum editæ sunt strages. Cuius rei prænunciij fuerunt Cometæ.

Pestis post famem.

*Nam & bella canunt, ignes, subitosq; tumultus,
Et clandestinis surgentia fraudibus arma,
Civiles etiam motus, cognataq; bella.*

vt Manilius ait. Eodem pertinent insequentes versus Sibyllæ:

*Solo sub occiduo verò vocitata Cometa,
Stella relucebit, gladij mortalibus index,
Et famis, & mortis, præclarorumq; virorum,
Atque ducum interitus magnorum, nobiliumq;.*

Interim Hispani milites, magno infantis populi malo, hostilibus excursionibus & latrocinij eam Belgicæ Galliæ partem deuastrarunt, quæ sub ditione Regis Gallorum erat. Contra Galli, vt ab incepto Hispanos auocarent, & vt illatam iniuriam vlciscerentur, in terras Regis Hispanorum similes excursiones fecerunt. Refertam certè tunc Galliam vidimus permultis miseris hominibus, qui rebus omnibus abiectis, vitandi periculi causa celeriter aufugerant, vbique sibi victum miserè & flebiliter quæritantes. Quod vix meminisse, nedum commemorare sine lacrymis, & mærore possum. Vidimus etenim permultos tam viros, quàm mulieres oris forma, & habitu corporis honorabiles ostiatim mendicare: qui miris modis lacerati, aut membris mutilati, aut pallore & macie confecti, aut demum squalore ita obsiti erant, vt omnes probi, & à vera pietate non abhorrentes, vicem eorum vehementer dolerent, tale infortunium, tantamq; illorum calamitatem, tantas etiam ærumnas grauiter mærerent: & Deum obnixè deprecarentur, vt pacis interuentu hisce infortunijs, & calamitatibus gentem Gallicam liberaret. Apud Britannos magnæ rixæ, contentiones, & intestina bella fuerunt, tum ob principatum,

Calamitose Gallorum & Hispanorum excursiones.

Britannorum dissidia.

h tum

Vulpianū captū
& dirutum.

tum ob diffidentes super religione sententias. Eodem tempore Vulpianum à Gallis captum, & dirutum fuit. Illud magno Gallorum incommodo accidit, cum ad Diui Quintini urbem heros Anguianus, & alij multi etiam illustres viri ab Hispanis interempti sunt, & duodecim proceres capti: inter quos Anna Momorancius equitum Magister, & Sanctandreas militum tribunus. Non multo post Galli milites Guyfiano duce, Theonuillam expugnarunt, vrbesq; Caletum finitimas. Eodem etenim anno Caletum, quod ante ducentos annos Britanni nostris eripuerant, non minus felici, quam insperato Marte in Gallorum potestatem redijt. Carolus quintus Romanorum Imperator, multis rebus præclare & feliciter gestis, cum in cœnobium secessisset, anno ætatis quinquagesimo septimo vita functus est. Id portenderant Cometæ, sicut & olim Iulij Cæsaris interitum.

Theonuilla ex-
pugnata.

Caroli v. mors.

Cæsaris interi-
tum portende-
rant Cometæ.
Cōstantini mor-
tem cometes
prænunciauit.

*Non aliàs celo ceciderunt plura sereno
Fulgura, nec diri toties arsere Cometæ.*

Quin & Constantini mortem stella crinita similiter prænu-
ciauit, vt Eutropius lib. 10. refert. Obijt porrò Maria Caroli
V. soror, & Hungariæ regina, quæ cum supra muliebris sexus
naturam fortis & solers esset, tum strenuè plurima bella & ges-
serat, & confecerat. Obijt & Maria Britannorum regina &
Philippi Hispaniæ Regis vxor, cuius mortem infecuta est re-
ligionis commutatio. Ex quo autem conspecti sunt duo illi
Cometæ, quæ iamdiu irreperant in Rempublicam Christia-
nam hæreses, mirum in modum adauctæ sunt, & ad summam
vsque impietatem progressæ. Henricus II. Rex noster Chri-
stianissimus, vt stipendia militibus persolueret, quos tunc in-
numeros habebat, ingentem pecuniam à subditis mutui no-
mine sæpe inuitus exegit, & anno proximo extraordinarium
onus tricesies centum millium aureorum imposuit. Beneficia-
rijs decies centena millia, locupletibus totidem, plebi eandem
pecuniæ quantitatem. Memini videre publicanos & appari-
tores, qui ob hæc extraordinaria munera, quæ mutui nomi-
ne censentur, multos probos & honestos homines valde fati-
gabant, quòd credere indictam quantitatem non possent. nec
verò antea tãtum nummorum vnquam à Gallis exactum fuit.
Miuæ fuerūt eodem anno aquarum inundationes. Cum enim
iussu

iussu Regis quidam Tholosani senatores Nemausum se con-
tulissent , ob Antoninum Pium celebrem , vt in quosdam im-
pietatis reos sine prouocatione animaduenterent , tanta de re-
pente vis aquarum ingruit , vt fluctibus multi obruerentur ,
cæteri horrore perterriti oppetendum putarent . Nam præter
murmur ingruentis aquæ , flammæ è cælo super urbem crebrò
decidere videbantur , ac multæ domus vi aquarum pulsæ cor-
ruebant . Paucis post diebus quàm inde legati Senatores dis-
cesserunt , mira proluuies , magna vis aquarum ibidem denuò
fuit . Sed prodigiosius est , & memorabilius quod sequitur .
Apud Anitium Velauniorum metropolin ad 4. Id. Augusti
hora noctis circiter vndecima , cælo planè sereno , atque pla-
cato , tanta , tamq; inusitata proluuies summo impetu in sub-
urbia & vicos proximiores inuasit , vt murmurantium aqua-
rum fremitu excitatis repentè omnibus , statim auditi sint mul-
torum eiulatus , quos fluctus sursum deorsum , miserè & cala-
mitosè circumferebant : infinitis virorum , mulierum , infan-
tium etiam puerorum inter nutricum amplexus existentium
fluctuantibus cadaueribus . Nec quieuit tanti furoris impetus ,
quoad pontibus deiectis , arboribus euulsis , & templis aliquot ,
domicilijsq; dirutis rerum omnium facies mirabiliter immu-
tata cerneretur . Tanta verò vi ventorum , tamq; crudeliter res
agebatur , vt plerique fide digni , oculatiq; testes religiosè no-
bis affirmarint , quasdam horrendas immundorum spirituum
formas inter vndas apparuisse : creditumq; est vniuersam ci-
uitatem naufragium passuram , ni vrbs excelsò loco sita fuisset .
Romæ 18. Cal. Octob. Insueta obtigit alluuiæ , inundatioq; Tyberis
magno impetu per noctem ingruentis , qui multos ho-
mines fluctibus obruit , & varia ædificia absumpsit . Fluius ,
qui Florentiam alluit , eodem die alueum excedens , tanta vi
per urbem diffusus est , vt multæ conuulsæ sint domus , quæ-
dam diruta cœnobia , homines verò septuaginta submersi .
Quin eadem proluuie permulti absumpti sunt agri , ingentes
radicitus euulsæ arbores , & rusticæ funditus euersæ habitatio-
nes . Quod lugubre huius ætatis spectaculum nec superstites
sine mœrore intuentur , nec posteri sine luctu recordabuntur .

*Miræ aquarum
inundationes.
Antoninus Pius
Nemausensis e-
rat.*

*Diluuium Ne-
mausense.*

*Insueta Tyberis
inundatio.*

*Diluuium flo-
rentinum.*

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>Abderitæ Democritum Phi-</i> <i>losophum insanum esse ar-</i> <i>bitrabantur</i> 13.14	<i>Amor mollissimis animis se</i> <i>infigit</i> 28
<i>Ab hoste liberati, & dediti-</i> <i>tiorum loco habitati, pileos</i> <i>gestabant.</i> 4	<i>Amore nihil vehementius</i> 23
<i>Abortus</i> 22. <i>infantium</i> 36	<i>Amantium notæ</i> 25
<i>Ad pileum vocare</i> 6	<i>Amoris remedia</i> 26.27
<i>Aegyptij primi omnium lite-</i> <i>ris vsi</i> 22	<i>Amor res dulcis, & amara</i> 24
<i>Aegyptijs furta omnia licita</i> <i>& impunita</i> 49	<i>Amor res otiosa</i> 28
<i>Agrippinam Tiberius etiam</i> <i>post diuortium amauit</i> 26	<i>Amor post chaos, terram, &</i> <i>Tartarum prodijt</i> 25
<i>Adulteræ astutia ad gignen-</i> <i>dum marito similes filios</i> 34	<i>Amoris verbo quid Hæsiodus</i> <i>significet</i> 25
<i>Agathocles</i> 7	<i>Amor silentes, & taciturnos,</i> <i>loquaces, & garrulos red-</i> <i>dit</i> 24
<i>Alexander Constantinopolita</i> <i>nus Episcopus</i> 18	<i>Amor vacantium est occupa-</i> <i>tio</i> 28
<i>Albertus Magnus Pygmæos</i> <i>quædam monstra esse putat</i> 40.41	<i>Amor voluntaria mors</i> 24
<i>Alexander Seuerus summo</i> <i>odio fures prosequeretur</i> 48	<i>Ampliare</i> 22
<i>Amara cur gustu difficilia</i> 38	<i>Amphilochius Theodosio sua-</i> <i>sit, vt Arrianorum cætus</i> <i>prohiberet</i> 12
<i>Alexandri de furibus apo-</i> <i>phthegma</i> 48	<i>Amphilochij mirabile artifi-</i> <i>cium</i> 12
<i>Amantes cur pallidi</i> 26	<i>Amygdalæ amaræ arcent e-</i> <i>brietatem</i> 37
<i>Amantes cur melancholici</i> 26	<i>Antinomiæ conciliatio</i> 35
<i>Amare id dicimur, quo indi-</i> <i>gemus, & abest</i> 27	<i>Aristotelis de Pygmæis sen-</i> <i>tentia</i> 39
<i>Amor insanie proximus</i> 24	<i>Aristotelis, & Stoicorum de</i> <i>multiplici sætu reiecta opi-</i> <i>nio</i> 33.36.
<i>Amantes in alieno corpore vi-</i> <i>uunt</i> 24	<i>Animal mutum suscepto sæ-</i> <i>tu mari repugnat</i> 33
	<i>Arrij</i>

<i>Arrij historia</i>	18
<i>Arrij miser interitus</i>	19
<i>Artis fingendi ex argilla origo</i>	25
<i>Assurgere aduenientibus honoris causa genus est venerationis</i>	14
<i>Astromorum gens</i>	39
<i>Atrij fures lapidibus obruunt</i>	49
<i>Augustus noluit à populo dominus appellari.</i>	42
<i>Augustus sub Dio petasatus spatrabatur</i>	8

B

<i>Balteus</i>	34
<i>Belgicus color</i>	10
<i>Bombardæ primùm Christianis cognitæ</i>	31
<i>Bombardæ auctor</i>	31
<i>Bombarda tormentum teterimum</i>	31
<i>Bonis præmia & malis poenæ sunt irrogandæ</i>	50
<i>Brassica vitibus inimica</i>	38
<i>Britannorum dissidia</i>	57
<i>Britannorum coniuges glasto oblitiæ quibusdam in sacris nudæ incedebant</i>	10
<i>Britanni olim se glasto inficiebant</i>	10
<i>Bractei fures spatis inficiunt</i>	49
<i>Brutus suis nummismatis pileum cum duobus pugionibus incidit</i>	7

C

Caligulam transeuntem nõ li-

<i>cebat ex superiore loco prospicere</i>	5
<i>Caligula paucos osculabatur, plerisque manum adorandam porrigebat</i>	15
<i>Calamitosæ Gallorum & Hispanorum excursiones</i>	57
<i>Carolus v. cum in cœnobium secessisset anno ætatis</i>	57.
<i>obiit</i>	58
<i>Capitis tegumenta</i>	6
<i>Capite operto cur prisca deos venerarentur</i>	8
<i>Capita quibus ex causis veteres obtegerent</i>	8
<i>Capite nudo veteres propalam incedebant</i>	6
<i>Capite nudo cur veteres ibant</i>	6
<i>Cassius Chærea</i>	13
<i>Cato Manlium è Senatu mouit, quòd præsentè filia osculatus esset uxorem</i>	15
<i>Centum capita</i>	41
<i>Cæsar res occultas notis scripsit</i>	20
<i>Cæsare interfeccto plebs sumpsit pileos manumissorum</i>	7
<i>Cæsares peregrè abeuntes aut redeuntes quæque senatorum osculabantur</i>	15
<i>Chrysostomus quam alij detrectabant, legationem suscipit</i>	13
<i>Cicero per notas scribere solitus</i>	22
<i>Ciceronis assiduitas & diligentia</i>	50

<i>Ciceronis libri deperditi</i>	51	<i>Diluuium Romanum</i>	59
<i>Cicero probos in cælum ascen-</i>		<i>Diuina cuiusdam Arriani</i>	
<i>dere, & improbos in tene-</i>		<i>vindicatio</i>	20
<i>bras deprimi dixit</i>	53	<i>Dionysias gemma arcet ebrie-</i>	
<i>Cincti dicuntur equeſtri mili-</i>		<i>tatem</i>	38
<i>tia exornati</i>	34	<i>Domini superba appellatio</i>	42
<i>Cineres Salamandræ lepram</i>		<i>Dominos salutandos vocamus</i>	
<i>& scabiem tollunt</i>	42	<i>quorum nomina non suc-</i>	
<i>Claudij calamitas Christiano-</i>		<i>currunt</i>	42. 43
<i>rum osoris</i>	17	<i>Domitianus exemplo Caligulæ</i>	
<i>Cometa 1556. per vniuersam</i>		<i>se dominum deumq; appel-</i>	
<i>Europam visus</i>	83	<i>lari iussit</i>	43
<i>Coniunctio Saturni & Mar-</i>		<i>Draconis in puniendis furibus</i>	
<i>tis in Ariete</i>	55	<i>seueritas</i>	48
<i>Constantinus supplicium cru-</i>			
<i>cis sustulit</i>	47	E	
<i>Constantini mortem cometes</i>		<i>Ebrietati occurrere etiam inſi-</i>	
<i>pærnunciauit</i>	58	<i>gnis potator multis modis</i>	
<i>Crambe occurrit ebrietati, &</i>		<i>potest</i>	37. 38
<i>crapulam discutit</i>	38	<i>Ebrietas contracta quomodo</i>	
<i>Crambe conuiujs olim adhi-</i>		<i>discutiatur</i>	38
<i>bita</i>	38	<i>Effectus contrarij eadem ex re</i>	
<i>Cratis Thebani egregium apo-</i>		<i>interdum producuntur</i>	36
<i>phthegma</i>	27	<i>& 37</i>	
<i>Crucis signum vt nūmismatis</i>		<i>Egentes amore non torquentur</i>	
<i>imprimeretur Constantinus</i>		<i>28</i>	
<i>statuit</i>	47	<i>Egregij amoris effectus</i>	24
D		<i>Eodem partu mulier adultera</i>	
<i>Defectus concoctionis alimen-</i>		<i>vnum procuratori alterum</i>	
<i>ti pallorē & maciem gignit</i>		<i>domino similem edidit</i>	33
<i>26</i>		F	
<i>Dextra osculis auersa appeti-</i>		<i>Famis index Cometes</i>	56
<i>tur</i>	13	<i>Faustinae immensus amor</i>	28
<i>Dextræ quadam inest religio</i>		<i>Febres acutæ & ardentes in</i>	
<i>13</i>		<i>Gallia</i>	55
<i>Diluuium Nemausense</i>	59	<i>Filij terræ</i>	40
<i>Diluuium Florentinum</i>	59	<i>Fœtus singuli tribus membra-</i>	
		<i>nis</i>	

nis obteguntur 36
Fœlicis thesaurorum curatoris
 & *Christi irrisoris miser*
interitus 19
Fœneratoris lege decemuirali
maior, quam furis pœna
 46

Fons qui ardentis faces extin-
guit, & extinctas incendit
 37

Friderici de furibus quinque
solidorum declarata consti-
tutio 47

Furta apud quosdam populos
licita & impunita 49

Fures hostes sunt & inimici
Reipub. 48

Fures omnes pacem publicam
turbant 47

Furti pœna vsq; ad septuplum
apud Hebræos aucta 46

Fures de paupertate querun-
tur dum volunt scelera vitæ
sue tegere 48

Furibus cur pœnæ irrogentur
 50

G

Germani fures insignes 47

Gannas Arrianus 13

Generationis multi expertes
 40

Glasto Britanni olim se inficie-
bant 10

Glasti duo genera 10
Glastum quo modo teratur
 10

Glastum quo tempore seratur,

& *colligatur* 10
Glastū Plantagini simile, aut
potius Cynoglossō 10
Glastum qualem colorem effi-
ciat 10

H

Hadrianus Imperator nudo ca-
pite orbem peragrauit 5

Hesiodi locus in Theogonia de-
claratus 25

Hercules velato capite Palla-
dium Troiam detulit 9

Hercules effecit vt vini vsu mu-
lieribus interdiceretur 14

Hercules & Iphicles eodem
partu editi 33

Hippocrates ad Democritum
profectus 15

Homines sine naribus, tibijs
proceres, & digitis retro in-
uersis 40

I

Iacobi Apostoli Mart yrium
 16

Ignis contrarios effectus pro-
ducit 36

Impune mulier trucidata, quæ
vinum biberat 15

Incantamenta amorem indu-
cunt, & soluunt 27

Insignis impostura 29

Isidis sacerdotes scelerati 29

Iuliani auunculi calamitosa
mors 19

Iuliani nefarium scelus 19
Iulianus Imperator Christia-
norum

norum osor 19
*Iulianus Imperator vulnere
 mirabiliter inflicto exani-
 matus* 19
Iulius Cæsar caluus erat 5
*Iulia Augusti filia pleno tan-
 tum utero, sui corporis co-
 piam faciebat* 34
*Iudicantium in causis furto-
 rum partes* 50

*Iustinianus noluit per notas
 leges describi* 21
*Iustiniani declarata constitu-
 tio de Lat. lib. tol.* 6
*Ius laureæ coronæ perpetuò
 gestada Cæsari tributum* 5

L

*Lacedæmonij impunè furan-
 tur* 49
*Latrones multum à furibus
 differunt* 47
*Leges & iuris loci hoc libro
 explanati. l. antiqui. si pars
 hæred. pet.* 35
*l. sed cum patrono. §. notis. de
 bonor. post.* 20
l. posterior, de veter. iure enuc.
 21
*l. capitalium. §. famosos. de
 pœnis* 47
§. item lex Iulia. de publ. iudic.
 47
l. si pater. de solut. 35
*§. si quis quinque solidos. de
 pace tenend.* 47
l. vnic. de lat. lib. tol. 6
Liberi obtegebant capita, cum

parentes efferebantur 9
*Liberti pileos in capite habent-
 es patronorum lectulos in
 funeribus comitabantur* 7
*Liberati ab hostibus pileos
 olim gestabant* 7
Λιπόρρη 42
Locri fures excæcabant 49
Λοιμὸς μετὰ λιμῶν 57

M

*Maciem inducit vehemens
 et assidua contemplatio* 26
*Mala quæ Cometæ porten-
 dunt, vitari pijs actionibus
 & prudentia possunt* 55
Manuum osculatio 12. 13
Masinissa Mauritaniæ rex
 7
*Manlius senatu motus pro-
 pter osculationem* 15
*Macenas quasdam notas in-
 uenit* 20
Medicus potator insignis 37
Medicorum notæ 23
*Mola trusatili et dentata gla-
 stum teritur* 10
*Mos conijciendi in cistam suf-
 fragia* 22
Mosis lex de furtis 46
*Mundus amore Paulinæ ca-
 ptus, & tandem voti com-
 pos factus* 29
*Mulieres capite velato in pu-
 blicum prodibant* 6
*Mulier Christiana impio nu-
 bere non debet* 16
*Mulieribus vsu vini interdi-
 ctum*

Etum 14
Mulierem grauidam cur deus
virī patientem esse voluerit
 32

N

Nicena synodus 18
Nerone mortuo plebs pileata
tota vrbe discurrerebat 7
Nicomachi apobthegma 24
Nocentes olim capite operto
plectebantur 9
Notæ an sint literæ 20
Notarij à notis dicti 20
Notæ medicorum 23
Notis res occultas veteres signi-
ficabant 20
Notas festiuitij 22
Notarum varia genera 23
Nubentes virgines cur olim
capita cooperiebant 9
Nuptiale operimentum 9
Numidiæ reges neminem oscu-
lantur 12

O

Operimentum capitis apud Hæ-
bræos indicium mœroris
erat 9
Origo amoris 25
Osculatio indicium est amoris
 16
Osculationes priscis tempori-
bus à Christianis vsurpatae
 16
Osculorum vsus & origo 14
Osculationibus viri placati 14
Osculatio vti res lasciuior in-
terdum vindicata 15

Osculationis manuum vetus
observatio 12
Osculatio genu 13
Osculatio pedum 13
Ouis pulmo temulentia resistit
 38

P

Paulina mulier illustris &
formosa 29.30
Pallor vnde proueniat 26
Pauli iureconf. lapsus 34
Pauli locus declaratus 21
Paulū magno in honore Ale-
xander habuit 34
Pauli Aegineta de remedio
amoris sententia 27
Pentapolis gignit mala, quæ
mandi non possunt 44
Pentapolis momento absum-
pta 44
Persæ honoris causa osculum
exhibent 11
Pestis post famem 57
Pileus insigne libertatis 6
Plinij lapsus 56
Prometheus religatus in mon-
te Caucaſo ad triginta millia
annorum 37
Prodigia cæli rerum futura-
rum grauiſſima indicia 55
Propertij locus declaratus 27
Pygmæi armati oua & pullos
auium consumere dicuntur
 39
Pygmæorum gentem non esse
multis argumentis compro-
batum 40
 i. *Pyg*

Pygmaeorum etymologia 39
 Pygmaeorum cum gruibus certamen 39
 Puluis, in quo mula se voluta-
 uerit, sedat amorem 26

Q

Qualem colorem glastum effi-
 ciat 10
 Quibus de causis veteres obte-
 gebant capita 8
 Quibus ex rebus puluis bom-
 bardarum conficiatur 31
 Quomodo Amphilochius Theo-
 dosio suasis, vt Arrianos ex
 Urbibus eijceret 12
 Quomodo Erasistratus depre-
 benderit Antiochum amo-
 re torqueri 25
 Quomodo plures foetus eodem
 utero gignantur 35
 Quinque pueri vno partu
 editi 35

R

Radix mädragonæ alterutrius
 sexus similitudinē refert 41
 Reiectus vulgaris error 41
 Remedia amoris 26
 Remedia ebrietatis 38
 Res amata semper videtur
 amanti pulchra 24

S

Salamandra lacerti genus 41
 Salamandra nisi aestiuo tem-
 pore non videtur 41
 Salamädra vim frigidissimam
 vulgò habere creditur 41.

Salamanara an igne absuma-
 tur 42
 Salamandra vim exedendi,
 calefaciendi, & exulceran-
 di habet 41
 Salamandra densam & pin-
 guem cutim habet 42
 Saltatio ad leuandum amorem
 prodest 26
 Salutando cur caput discoope-
 riamus 11
 Sarraceni rectius Agarei di-
 cuntur 31
 Scythica herba 26
 Segor propter Lot conseruata
 44
 Seleucus uxorem suam filio in
 matrimonium dedit 26
 Seruilius Isauricus 11
 Serui cum manumittebantur
 raso capite pileū accipiebāt 6
 Serapia Alexandrina 35
 Septimius Seuerus vt milites
 ad patientiam laborum co-
 hortaretur, hyeme saeva, nu-
 do capite ibat 6
 Sestertius nummus 22
 Sestertium neutro genere 23
 Siciliae reges nudo capite in pu-
 blicum prodibant 7
 Sirbonis lacus 44
 Sigla 28
 Soles tres visi 1556. 55
 Sol ceram emollit, & limum
 indurat 37
 Sodomæ interitus 44
 Solon vnus ex septem sapien-
 tibus Graeciae 48
 Solo

Solonis nimia lenitas 49
Solinus Pentapolim tristem
sinum vocat 44
Stellarum effectus priusquam
eueniant à prudentibus a-
uertiri possunt 55
Stratonices Regina 25
Sulphurea tormenta veteribus
incognita 32

T

Taciti locus de Pentapoli 45
Terentius Culleo in triumpho
& funere Scipionis pileum
gestauit 7
Tiberij de osculis edictum 15
Terræ filij qui dicantur 40
Theta signum mortis 22
Theonuilla à Gallis expugnata
 58
Theodosius Arrianorum con-
culia prohibuit 12
Tyberis insueta inundatio 59

V

Valentinianus neminem vo-

luit pro latronibus patrocini-
nari 47
Venerationis deorum ritus 8
Veneti primum bombardis vsi
 32
Veratrum sanis obest, & in-
sanis prodest 37
Vestes sternere honoris causa
veteres solebant 12
Vitis & brassica si simul im-
plantentur, vna crescente al-
tera marcescit 38
Vigellius Christianorum inter-
fector visum amisit 17
Vinum ne temulentiam gignat
variè effici potest 37
Virgilij locus declaratus 32
Virtus vitij non paratur 50
Vnoculi 40
Vulpes amaris amygdalis ene-
cantur 38
Vulpianum captum & diru-
tum 58
Vulvæ mulieris nulla profus
loculamenta sunt 36

F I N I S.

i 2

06.6. III . 886

